

Regeringens proposition

1980/81:44

om sänkt minimitid för fängelsestraff;

beslutad den 13 november 1980.

Regeringen föreslår riksdagen att antaga de förslag som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokoll denna dag.

På regeringens vägnar

THORBJÖRN FÄLLDIN

HÅKAN WINBERG

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att minimitiden för fängelsestraff sänks från nuvarande en månad till 14 dagar. Sänkningen avses i första hand göra det möjligt att nyansera och differentiera straffmätningen beträffande sådana brott som nu normalt föranleder en månads fängelse. I propositionen understryks att det inte f.n. är tillrådligt att låta ett fängelsestraff under en månad utgöra standardpåföljden för rattfylleri.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 1981.

1 Förslag till Lag om ändring i brottsbalken

Härigenom föreskrivs att 26 kap. 1 § och 28 kap. 3 § brottsbalken skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

26 kap.

1 §¹

Fängelse ådömes enligt vad för brottet är stadgat på viss tid, ej över tio år, eller på livstid. Fängelse på viss tid må ej understiga *en månad*. Vid ådömande enligt 28 kap. 3 § av fängelse i förening med skyddstillsyn gäller i fråga om tiden för fängelsestraffet vad i nämnda lagrum stadgas.

Om fängelse såsom förvandlingsstraff för böter är särskilt stadgat.

28 kap.

3 §²

Om det av hänsyn till allmän laglydnad provas oundgängligen erforderligt att skyddstillsyn förenas med frihetsberövande, må jämte skyddstillsyn dömas till fängelse i lägst *en* och högst tre månader.

Föreslagen lydelse

Fängelse ådömes enligt vad för brottet är stadgat på viss tid, ej över tio år, eller på livstid. Fängelse på viss tid må ej understiga *fyrtionio dagar*. Vid ådömande enligt 28 kap. 3 § av fängelse i förening med skyddstillsyn gäller i fråga om tiden för fängelsestraffet vad i nämnda lagrum stadgas.

Om det av hänsyn till allmän laglydnad provas oundgängligen erforderligt att skyddstillsyn förenas med frihetsberövande, må jämte skyddstillsyn dömas till fängelse i lägst *fyrtionio dagar* och högst tre månader.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1981.

¹Senaste lydelse 1979:680.

²Senaste lydelse 1979:680.

2 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m. m.

Häriigenom föreskrivs att 20 och 28 §§ lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m. m. skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

20 §¹

För den som har börjat undergå fängelse på viss tid skall kriminalvårdsstyrelsen så snart det kan ske fastställa dagen för strafftidens slut. Överstiger strafftiden tre månader, skall styrelsen även ange den eller de dagar, som är av betydelse för tillämpning av bestämmelserna i brottsbalken om villkorlig frigivning, samt den strafftid som då återstår.

Kriminalvårdsstyrelsen får överlåta åt tjänstemän inom kriminalvården att meddela beslut enligt första stycket.

När ändring i beslutet påkallas av omständigheterna, skall anmälan därom göras till kriminalvårdsstyrelsen som har att förordna i ärendet.

När omständigheterna ger anledning till det, får kriminalvårdsstyrelsen eller, enligt styrelsens bestämmande, tjänstemän inom kriminalvården ändra ett beslut enligt första stycket.

Kriminalvårdsstyrelsen kan ändra vad en tjänsteman inom kriminalvården har beslutat med stöd av andra eller tredje stycket.

28 §

Beslut enligt denna lag meddelas av kriminalvårdsstyrelsen.

När inte annat är angivet meddelar kriminalvårdsstyrelsen de beslut som avses i denna lag.

Styrelsens beslut länder omedelbart till efterrättelse, om ej annat förordnas.

Beslut enligt lagen länder omedelbart till efterrättelse, om ej annat förordnas.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1981.

¹Senaste lydelse 1979:692.

3 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt

Härigenom föreskrivs att 49 § lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

49 §¹

Föreligger flera förseelser skall disciplinär bestraffning bestämmas gemensamt för samtliga förseelser.

Genom upprepade förordnanden enligt 47 § andra stycket 2 får den tid som *icke* skall inräknas i verkställighetstiden ej överstiga *sammanlagt* *fyrtiofem dagar eller, beträffande den som undergår fängelse i högst fyra månader, sammanlagt femton dagar.*

Genom upprepade förordnanden enligt 47 § andra stycket 2 får den tid som *inte* skall inräknas i verkställighetstiden ej överstiga.

1. *beträffande den som undergår fängelse i högst en månad sammanlagt tio dagar,*

2. *beträffande den som undergår fängelse i mer än en men högst fyra månader sammanlagt femton dagar samt*

3. *beträffande den som undergår fängelse på längre tid än fyra månader sammanlagt fyrtiofem dagar.*

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1981.

¹Senaste lydelse 1979:693.

JUSTITIEDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1980-10-09

Närvarande: statsministern Fälldin, ordförande, och statsråden Ullsten, Bohman, Wikström, Friggebo, Mogård, Dahlgren, Åsling, Söder, Krönmark, Burenstam Linder, Wirtén, Holm, Andersson, Boo, Winberg, Danell, Petri, Eliasson

Föredragande: statsrådet Winberg

Lagrådsremiss om ändring i brottsbalken m. m. (sänkt minimitid för fängelsestraff)

1 Inledning

Det straffrättsliga påföljdssystemet har under senare år varit föremål för en delvis ganska livlig allmän debatt. Diskussionen sköt särskild fart genom rapporten (1977:7) Nytt straffsystem, Idéer och förslag, som den kriminalpolitiska arbetsgruppen inom brottsförebyggande rådet (BRÅ) lade fram i november 1977. Efter remissbehandling av BRÅ-rapporten tillkallade min företrädare under våren 1979 enligt regeringens bemyndigande två kommittéer, fängelsestraffkommittén (Ju 1979:04; dir. 1979:34) och frivårdskommittén (Ju 1979:05; dir. 1979:35), för att göra en samlad översyn på straffrättens och kriminalvårdens område. Fängelsestraffkommittén skall i huvudsak behandla frågor som har anknytning till fängelsestraffets utformning, medan frivårdskommittén skall inrikta sig på den framtida utformningen av kriminalvården i frihet och alternativ till frihetsstraff.

En utgångspunkt för de båda kommittéernas arbete skall enligt direktiven vara att fängelsestraffet inte är ägnat att medföra några positiva effekter för den intagne själv utan tvärtom ofta har direkta skadeverkningar. Min företrädare framhöll emellertid samtidigt att vi med hänsyn till vikten av att bekämpa brottsligheten och att upprätthålla allmän laglydnad inte kan avvara fängelsestraffet.

I direktiven för fängelsestraffkommittén berördes särskilt den även i BRÅ-rapporten behandlade frågan om en sänkning av minimitiden för fängelsestraff, vilken f. n. är en månad. Kommittén skulle enligt direktiven utgå från att en sänkning av minimitiden borde ske. Förslag i ämnet borde enligt direktiven läggas fram med förtur.

Fängelsestraffkommittén¹ har mot denna bakgrund i delbetänkandet (SOU 1980:1) Fjorton dagars fängelse föreslagit att minimtiden för fängelsestraff sätts till fjorton dagar.

Betänkandet har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna och en sammanställning av deras yttranden bör fogas till protokollet som *bilaga 1*.

2 Allmän motivering

Enligt 26 kap. 1 § första stycket brottsbalken (BrB) kan fängelse ådömas på viss tid, ej över tio år, eller på livstid. Fängelse på viss tid får inte understiga en månad. Detta straffminimum, som gällde för fängelsestraff även under strafflagens tid, får inte underskridas genom tillämpning av bestämmelserna om straffnedsättning.

De allra flesta fängelsestraffen är korta. Av de ca 13 350 fängelsedomarna år 1979 var drygt 40 procent på en månad och 70 procent på högst tre månader. De flesta eller ca 65 procent av de 5 456 en månadsstraffen som ådömdes år 1979 avsåg trafikbrott. Den helt dominerande brottstypen vid en månadsstraffen är rattfylleri (3 150 fall mot 414 fall av en månadsstraff för misshandel, som är den brottstyp som följer härnäst).

Fängelsestraffkommittén har i enlighet med sina direktiv med förtur tagit upp frågan om en sänkning av det allmänna straffminimum för fängelse.

Kommittén framhåller inledningsvis att kritiken mot det korta frihetsstraffet ej sällan grundas på att den korta strafftiden inte ger möjlighet till sådan behandling som anses erforderlig och att straffet därför ter sig meningslöst från individualpreventiv synpunkt. Den behandlingstanke som brottsbalken och även lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt (Kval) i stor utsträckning präglas av har emellertid under senare år, bl. a. i BRÅ-rapporten om ett nytt straffsystem, utsatts för allt starkare kritik. Behandling genom frihetsstraff anses sålunda alltid få övervägande negativa konsekvenser för den som utsätts för den. Kommittén framhåller – utan att ta ställning till frågan vilken målsättningen med ett frihetsstraff bör vara – att ett frihetsberövande på tider under en månad inte kan ges ens ett teoretiskt behandlingsinnehåll. Så korta straff kan därför motiveras främst från allmänpreventiva synpunkter eller från synpunkten att en viss brottstyp anses så allvarlig att en frihetsberövande åtgärd ter sig oundviklig från samhällets sida.

En sänkning av det allmänna straffminimum behöver enligt kommittén inte försvaga frihetsstraffens allmänpreventiva verkningar. Kommittén erinrar om att redan värdet av allmänpreventionen i sig är omdiskuterat. Den

¹ Hovrättslagmannen Carl-Johan Cosmo, ordförande, riksdagsmännen Helge Klöver, Blenda Littmarck och Lisa Mattson, pol. mag. Jan Nilsson samt fil. kand. Kay-Vilhelm Winqvist.

rådande uppfattningen att frihetsstraffen utgör samhällets yttersta reaktion mot brott lär inte urholkas genom en sänkning av straffminimum. För de flesta innebär enbart hotet om att komma i fängelse – oavsett om det gäller 14 dagar, tre veckor eller en månad – ett väsentligt avskräckande moment. Straffprocessen och straffverkställigheten med det avbrott i den normala livsrytmen som orsakas av intagning på anstalt och de följdverkningar denna kan ha är en med fog fruktad händelsekedja. I jämförelse härmed torde smärre skillnader i straffens längd vara av mindre vikt, vilket talar för en sänkning av straffminimum. Av betydelse i sammanhanget är dock hur omfattande en sådan sänkning blir.

Det förhållandet att domstolarna i mer än en tredjedel av alla domar på fängelse bestämmer straffet till nuvarande minimum på en månad tyder vidare enligt kommittén på ett behov av att sänka denna gräns och på möjligheten av att en sänkning skulle leda till bruk av kortare straff. Man kan anta att domstolarna skulle fortsätta att tillämpa minimum i många fall även om detta sänks. Om antalet till fängelse dömda inte ökar leder sänkningen av straffminimum i så fall till att mindre tid avtjänas i fängelse och därmed till lägre kostnader för samhället. En sänkning skulle också ge större möjligheter att differentiera straffmätningen i fråga om de brott som vanligen bestraffas med en månads fängelse.

Ett betydelsefullt argument för att minimitiden för fängelsestraff bör sänkas är slutligen enligt kommitténs uppfattning att Danmark, Finland och Norge enligt gällande lagstiftning har lägre minimum för frihetsstraff än Sverige och att en ytterligare sänkning har övervägts eller diskuterats i dessa länder. En sänkning i Sverige skulle alltså leda till ökad enhetlighet inom Norden på detta område. Kommittén tillägger att man i de andra länderna inte har sett några nackdelar med de kortaste straffen. I Danmark, där man har de största erfarenheterna av frihetsstraff under en månad, anser man att dessa väl och utan särskilda problem fyller sin kriminalpolitiska funktion.

Enligt kommitténs åsikt nås en lämplig avvägning genom att det allmänna straffminimum för fängelsestraff sänks till 14 dagar. Att minimitiden sätts just till 14 dagar grundar kommittén främst på att ett straff av den längden kan avtjänas under jämnt två veckors frånvaro från den dömdes normala sysselsättning. Eftersom en sänkning till 14 dagar vid vissa typer av brott kan synas väl långtgående bör domstolarna i praktiken även kunna döma till 21 dagar, detta för att i en del av dessa fall ändå kunna förkorta frihetsstraffet och för att öka möjligheterna att differentiera de kortaste straffen.

Kommittén betonar med skärpa att dess förslag om sänkt minimistraff inte är avsett att leda till en ökad användning av fängelsepåföljden. Den förordade minimitiden är alltså tänkt inte att användas i situationer där man i dag dömer till böter eller villkorlig dom utan i sådana fall där man nu bestämmer påföljden till fängelse en månad. Sänkningen bör inte heller i sig påverka utvecklingen i senare års rättspraxis mot en mera nyanserad användning av även frivårds påföljderna vid exempelvis trafiknykterhets-

brott.

Olovlig körning enligt 3 § trafikbrottslagen (1951:649), olovlig vistelse i riket enligt utlänningslagstiftningen samt rymning (21 kap. 12 § BrB) är brott som kommittén anser mer allmänt bör kunna föranleda kortare straff.

Kommittén erinrar om att lydnadsbrott enligt 21 kap. 1 § BrB inte längre har samma aktualitet i detta sammanhang. Påföljden för lydnadsbrott bestäms nämligen numera vanligtvis till villkorlig dom och böter vid den första lagföringen (jfr prop. 1977/78:159, FöU 1977/78:28, rskr 1977/78:371).

Vid sidan om brott mot 21 kap. BrB förekommer fängelse på en månad som påföljd för sådana brottsbalksbrott som misshandel (3 kap. 5 §), stöld (8 kap. 1 §), tillgrepp av fortskaffningsmedel (8 kap. 7 §) samt våld eller hot mot tjänsteman (17 kap. 1 §). För samtliga dessa brott gäller enligt kommittén att de, även när påföljden stannar vid en månads fängelse, inom sig kan rymma gärningar av så skiftande art och grovhet att något generellt uttalande om påföljdens längd inte kan göras. Kommittén menar dock att utrymmet för en utveckling i praxis mot kortare straff torde vara större vid tillgreppsbroten än vid våldsbrott.

Omkring 60 procent av de utdömda en månadsstraffen avser trafiknykterhetsbrott (4 § trafikbrottslagen). Även här gäller enligt kommittén att olika brott, trots att de rubriceras på samma sätt, kan omfatta gärningar av vitt skilda slag. Som exempel på denna spännvidd framhåller kommittén att ett rattfylleribrott kan bestå i en färd på tio meter in i garaget av en förare med en blodalkoholhalt av 1,5 promille och utan synliga tecken på berusning, men även i en längre färd på tätt trafikerade stadsgator av en synbart berusad förare med en alkoholhalt i blodet av 2,5 promille. Utvecklingen synes under senare år alltmer ha gått mot att bestämma fängelsestraffet till en månad i domar, som endast avser rattfylleri, och detta oberoende av i vilken utsträckning som alkoholhalten i förarens blod har överstigit 1,5 promille och utan särskilt beaktande av övriga omständigheter vid körningen.

Att rattfylleribrott av vitt skilda slag i påföljdshänseende bedöms lika och att straffet för flertalet "rena" rattfylleribrott bestäms till straffminimum – en månad – tyder enligt kommittén på att en differentiering av straffets längd i sänkande riktning är både önskvärd och lämplig. Kommittén anser sålunda att det även för rattfylleribrottens del finns utrymme för fängelsestraff på kortare tid än en månad. Däremot anser sig kommittén inte böra ange några särskilda kriterier som skulle motivera ett kortare straff.

Vid remissbehandlingen har förslaget om sänkt minimitid för fängelsestraff tillstyrkts eller lämnats utan erinran av det helt övervägande antalet instanser. Till denna grupp hör riksåklagaren (RÅ), rikspolisstyrelsen, kriminalvårdsstyrelsen, förmögenhetsbrottsutredningen (Ju 1976:04), Sveriges advokatsamfund, Sveriges domareförbund, Föreningen Sveriges åklagare, Föreningen Sveriges länspolischefer och Föreningen Sveriges polische-

fer.

Bl. a. RÅ och Sveriges domareförbund avstyrker emellertid att sänkningen genomförs innan fängelsestraffkommittén har redovisat övriga delar av sitt uppdrag. Till de frågor som sålunda inverkar på ställningstagandet hör enligt RÅ de som gäller villkorlig frigivning, den allmänna översynen av straffskalorna samt införandet av en allmän regel om påföljdsval och straffmätning. Domareförbundet tillägger att förslaget kan medföra en omprövning av domstolarnas påföljdspraxis, vilket bör undvikas innan en samlad översyn av problemen har gjorts. Även hovrätten för Västra Sverige anser att åtskilligt talar för att frågan inte bryts loss från utredningsuppdraget i övrigt. Flera remissinstanser har vidare i sina yttranden anlagt synpunkter på bl. a. tillämpningsområdet för och verkställigheten av de korta straff som kan bli aktuella om straffminimum sänks. Jag återkommer till detta i det följande.

För egen del vill jag först erinra om att frihetsstraffen enligt en numera allmän uppfattning har övervägande negativa effekter för dem som straffas. De förhoppningar som åtminstone tidigare har funnits om att kunna utforma straffverkställigheten så att den främjar den intagnes anpassning i samhället kan inte sägas ha infriats. De som har undergått fängelsestraff är i stor utsträckning dåligt anpassade i samhället och återfaller ofta i brott. Det kan råda olika uppfattningar om orsakerna till dessa förhållanden. Att anstaltsvistelsen i sig ofta har en nedbrytande inverkan på personligheten torde emellertid få anses klart belagt.

Vad som har sagts nu tar visserligen i första hand sikte på de längre fängelsestraffen. De som döms till fängelse på minimitiden en månad är genomsnittligt sett bättre anpassade i samhället och återfaller mera sällan i brott. Riskerna för skadeverkningar av anstaltsvistelsen är naturligtvis också förhållandevis mindre. Men även ett kort fängelsestraff innebär i regel en allvarlig påfrestning. Intagningen i anstalt utgör ett avbrott i den normala livsrytmen och kan få konsekvenser i arbetslivet och för den straffades förhållande till familj och vänner. För enskilda individer kan ofta även ett kort straff få mycket långtgående konsekvenser.

Det står emellertid klart att fängelsestraffet inte under överskådlig tid kommer att kunna avvaras. Framför allt behövs naturligtvis frihetsberövande påföljder vid den grövsta brottsligheten. Med de insikter som bl. a. den kriminologiska forskningen numera har gett oss om fängelsestraffets övervägande negativa verkningar på individen och dennes anpassning i samhället har vi dock anledning att undersöka i vilken omfattning man vid mindre allvarlig brottslighet kan nöja sig med åtgärder som medför på en gång mindre påfrestningar för individen och lägre kostnader för samhället. Det är också mot den bakgrunden som man får betrakta den utveckling som består i att domstolarna numera i växande utsträckning väljer påföljder som inte innebär frihetsberövande.

En mycket stor andel av de fängelsestraff som domstolarna dömer ut i dag

ligger på den nuvarande minimitiden en månad. Det rör sig om brott av skiftande slag. I vissa fall kan det gälla personer som genom upprepade lagöverträdelse har visat sig oemottagliga för mindre ingripande påföljder. I de flesta fall handlar det dock om brott beträffande vilka hänsynen till allmän laglydnad anses kräva ett kortare frihetsstraff. Den pågående utvecklingen i rättspraxis kan visserligen på sikt leda till att ytterligare ett antal fall förs till den kategori som anses kunna beivras genom kriminalvård i frihet eller genom böter. Jag fäster också stora förhoppningar till frivårdskommitténs pågående arbete på att finna nya alternativ till fängelsestraff. Man torde emellertid få utgå från att samhällets avståndstagande från de brott som det här gäller även i framtiden i stor utsträckning måste markeras genom frihetsstraff. Att det i dessa fall mera är straffets art än strafftidens längd som verkar avskräckande torde vara uppenbart. Det är därför inte förvånande att tanken på att sänka den nuvarande minimitiden för fängelsestraff har fått aktualitet. Om man utan att den allmänna laglydnaden sätts i fara kan sänka strafftiderna i vissa fall och på så sätt, till lägre kostnad för det allmänna, minska strafflidandet och riskerna för utslagning för de dömda talar naturligtvis starka skäl för en sådan reform.

En sänkning av minimitiden för fängelsestraff föreslogs redan i BRÅ:s rapport om ett nytt straffsystem hösten 1977. BRÅ:s förslag, som var mera långtgående än det som fängelsestraffkommittén nu har lagt fram, hälsades med tillfredsställelse av de flesta remissinstanser som särskilt berörde frågan. Fängelsestraffkommittén har ett mycket brett uppdrag att tillsammans med frivårdskommittén se över det straffrättsliga påföljdssystemet. Självfallet kan inte frågan om minimitiden betraktas isolerad från påföljdssystemets utformning i övrigt, men spørsmålet har enligt min mening ändå inte ett sådant samband med de mera principiella huvudfrågor som de båda kommittéerna har att behandla att resultatet av deras fortsatta arbete lämpligen bör avvaktas. Om en möjlighet för våra domstolar nu öppnas att döma till fängelse på tider under en månad kommer erfarenheterna av den nya lagstiftningens tillämpning f. ö. i viss utsträckning att kunna tillgodogöras i samband med att man tar ställning till kommittéernas förslag i andra frågor. Enligt min uppfattning finns det alltså anledning att nu ta upp spørsmålet om en sänkning av det allmänna straffminimum för fängelse. Att en sådan reform skulle vara ägnad att leda till ökad nordisk rättslikhet är ett starkt självständigt skäl för att behandla frågan med förtur (jfr SOU 1980:1 s. 31–32).

Liksom kommittén och flertalet remissinstanser anser jag att en sänkning av det allmänna straffminimum knappast i sig kan vara ägnad att försvaga fängelsestraffets allmänpreventiva funktioner. Den rådande uppfattningen att fängelse är samhällets yttersta reaktion mot brott torde således inte påverkas av en sådan sänkning. För den enskilde medborgaren ligger säkerligen det väsentliga avskräckande momentet i själva risken att hamna i fängelse med den sociala belastning som detta otvivelaktigt anses medföra.

medan sådana smärre skillnader i straffens längd som kan bli aktuella vid en sänkning under nuvarande straffminimum knappast har någon självständig inverkan på allmänpreventionen. Det gäller i vart fall om sänkningen inte görs alltför drastisk. Kommitténs förslag om en minimitid på 14 dagar är från denna synpunkt väl avvägt. Sänks tiden till en vecka, finns det risk för att tröskeln blir för låg mellan böter och fängelse, något som i sin tur kanske skulle öka tillämpningen av fängelse som påföljd. För mig framstår det som väsentligt att en sänkning av straffminimum inte leder till att gärningar som i dag anses kunna sonas med böter eller kriminalvård i frihet i framtiden bestraffas med fängelse. Steget mellan ett kännbart bötesstraff och det lägsta fängelsestraffet bör av dessa skäl inte göras alltför kort.

Med hänsyn till att betydande fördelar sålunda utan tvivel står att vinna genom kommittéförslaget och då några egentliga nackdelar som jag ser det knappast behöver befaras förordar jag att *minimitiden för fängelsestraff sänks till 14 dagar*. Vad som har sagts nu bör, som kommittén har föreslagit, gälla även i fråga om fängelse som ådöms i kombination med skyddstillsyn enligt 28 kap. 3 § BrB.

Ett par remissinstanser har – för att man skall undvika att fängelse framstår som en gynnsammare påföljd än ett strängt bötesstraff – föreslagit att domstolarna får möjlighet att döma till *böter jämte fängelse*. Sådana påföljdskombinationer förekommer utomlands. Förhållandet mellan ett strängt bötesstraff och ett kort fängelsestraff kan dock som jag redan har antytt inte sägas komma i något nytt läge genom den sänkning som kommittén har föreslagit. Med hänsyn till de ingripande konsekvenser som ett frihetsberövande i allmänhet har för den enskilde framstår det för mig som klart att även ett fängelsestraff på så förhållandevis kort tid som 14 dagar upplevs som en strängare påföljd än ett högt bötesstraff. Det finns enligt min mening inte underlag för att i detta sammanhang pröva lämpligheten av påföljdskombinationen fängelse – böter, vilken skulle innebära en principiell nyhet i svensk rätt.

Både kommittén och remissinstanserna har diskuterat *tillämpningsområdet* för de korta straff som blir möjliga med ett sänkt straffminimum. Remissinstanserna är i allmänhet överens med kommittén om att målsättningen måste vara att ett sänkt straffminimum inte får leda till att antalet fängelsestraff ökar. Några remissinstanser anser emellertid att sänkningen kan medföra en ökning av antalet fängelsedomar genom att de kortare strafftiderna påverkar domstolarnas nuvarande obenägenhet att döma till fängelse. De rekommendationer om tillämpningen som kommittén har lämnat har också föranlett kommentarer från remissinstanserna i flera enskildheter. Ett par remissinstanser finner det från skilda synpunkter olämpligt att i detta sammanhang göra uttalanden till ledning för rättstillämpningen.

För min del vill jag först slå fast att det givetvis måste ankomma på domstolarna att närmare bedöma förutsättningarna för tillämpning av

fängelsestraff på tider under en månad i särskilda fall. Påföljdsval och straffmätning är fält där det traditionellt har lämnats ett stort utrymme åt de allmänna domstolarna att utforma en praxis som förenar intresset av allmän laglydnad med hänsynen till individen och omständigheterna i det enskilda fallet. Den nu aktuella lagändringen innebär att ytterligare ett medel för differentiering av påföljderna ställs till domstolarnas förfogande. Att i detta hänseende söka närmare binda rättstillämpningen beträffande särskilda brottstyper synes inte böra komma i fråga. Detta hindrar emellertid inte att det finns anledning att ta upp några av de tillämpningsfrågor som kommittén och remissinstanserna har behandlat till diskussion.

Som jag har berört i det föregående syftar förslaget om en sänkning av minimitiden för fängelse inte till en ökning av antalet fängelsedomar. I stället är avsikten att öppna möjlighet att nyansera straffbestämningen i fråga om den kategori av brottstyper som i dag vanligen renderar en månads fängelse. Domstolarnas nuvarande försiktighet då det gäller att döma till fängelse för mindre allvarlig brottslighet torde knappast komma att påverkas av den föreslagna reformen.

När det gäller de brottsbalksbrott vid vilka fängelse i en månad f. n. ofta används som påföljd kan jag instämma i kommitténs uppfattning att de enskilda fallen kan inrymma gärningar av skiftande art och grovhet. Det synes knappast möjligt att på detta stadium bilda sig någon mera bestämd uppfattning om i vilken utsträckning det finns förutsättningar för att tillämpa fängelsestraff på tider under en månad i fråga om dessa brottskategorier. Att det nya minimistraffet kommer att få praktisk betydelse på detta område synes dock klart.

Bland de specialstraffrättsliga brotten nämner kommittén bl. a. olovlig vistelse i riket. Här bör erinras om att enligt den nya utlänningslag (1980:376) som trädde i kraft den 1 juli 1980 (98 §) ringa brott av aktuellt slag numera kan bestraffas med böter. Vidare gäller att i ringa fall åtal inte skall väckas annat än om det är påkallat från allmän synpunkt (prop. 1979/80:96 s. 82-85, AU 1979/80:27, rskr 1979/80:378). Man kan utgå från att de nya bestämmelserna leder till en minskning av antalet fall som föranleder fängelse. Även efter lagändringen torde det emellertid finnas visst utrymme för att tillämpa strafftider under en månad i sådana fall.

Kommittén har även berört frågan om förutsättningarna för att tillämpa kortare fängelsestraff än en månad vid brott mot trafikbrottslagen. I sådana grova fall av olovlig körning där fängelse anses påkallat bör det enligt kommittén finnas ett avsevärt utrymme att tillämpa de nya korta strafftiderna, en uppfattning som även har förts fram vid remissbehandlingen. Jag har för egen del ingen erinran häremot.

Vad avser trafiknykterhetsbrott torde reformen knappast få någon större betydelse när det gäller straffet för rattonykterhet, eftersom det numera endast är undantagsvis som annan påföljd än böter tillämpas för detta brott. Rattfylleri däremot intar en dominerande ställning bland de brott som

föranleder en månads fängelse (drygt 60 procent). Som kommittén har framhållit kan rattfylleribrott innefatta gärningar med rätt varierande straffvärde. Liksom flera remissinstanser finner jag det inte f. n. tillrådligt att låta ett fängelsestraff på 14 eller 21 dagar utgöra en standardpåföljd för rattfylleri. Som Föreningen Sveriges åklagare har framhållit synes det ligga närmast till hands att i dessa mål reservera fängelsestraff på kortare tid än en månad för fall där omständigheterna visserligen inte är i lagens mening mildrande men ändå sådana att ett avsteg från vanlig praxis framstår som naturligt. Jag tänker här exempelvis på fall där blodalkoholhalten endast obetydligt har överstigit 1,5 promille och någon mera påtaglig trafikfara inte har förelegat vid gärningstillfället. Jag vill ytterligare erinra om att frågan om påföljdsbestämningen i bl. a. rattfyllerimål behandlas i prop. 1979/80:178 om fortsatt körkortsreform, där det också föreslås att domstolarna när de bestämmer påföljd för brott enligt trafikbrottslagen skall få ta hänsyn till körkortsåterkallelse som medför hinder eller synnerlig svårighet för gärningsmannen i hans yrkes- eller näringsutövning. Ifall en samlad bedömning i ett sådant fall som nämnts sist leder till att villkorlig dom eller skyddstillsyn i förening med böter inte anses kunna komma i fråga (jfr prop. 1979/80:178 s. 203), bör det inte vara uteslutet att i stället sätta fängelsestraffet under en månad även om omständigheterna vid själva brottet inte i och för sig skulle motivera ett sådant avsteg från gängse straffmätningspraxis.

Det kan sålunda förutses att ett genomförande av förslaget får inte oväsentliga praktiska konsekvenser för rattfyllerimålen. Å andra sidan framgår det av vad jag har anfört nyss att det med förslaget inte åsyftas någon genomgripande ändring när det gäller påföljderna för rattfylleri. Frågan härom bör inte prövas i detta sammanhang.

Som RÅ har påpekat finns det anledning att räkna med att ett sänkt minimistraff kommer att påverka straffmätningen även i sådana fall där man f. n. brukar tillämpa ett fängelsestraff som med en eller ett par månader överstiger det nuvarande minimistraffet en månad. Frågan bör lämnas åt rättstillämpningen.

Kommittén utgår från att *verkställigheten* av de kortaste straffen i huvudsak bör ske enligt de regler som gäller för fängelsestraff i allmänhet. Jag delar denna uppfattning. En avvikande utformning av verkställigheten av de kortaste straffen kan uppfattas som att man inför en ny straffform och kan påverka domstolarnas påföljdsval och straffmätning. De regler som nu tillämpas på en månadsstraffen bör således i princip gälla även när det döms till 14 eller 21 dagars fängelse. Jag tar därmed avstånd från tanken att de kortaste straffen skulle verkställas i enrum eller att de korttidsdömda skulle förvägras rätten att ta emot besök, brevväxla och telefonera i samma utsträckning som andra intagna.

Den som avtjänar en månads fängelse kommer f. n. normalt inte i fråga för någon form av vistelse utanför anstalt. Behovet härav blir självfallet än mindre vid strafftider under en månad. Som kommittén har framhållit är det dock varken nödvändigt eller lämpligt att i lag uttryckligen förbjuda frigång.

korttidspermission, frigivningspermission eller annan vistelse utanför anstalt för de korttidsdömda. Det finns anledning utgå från att kriminalvårdsmyndigheterna kommer att iakttä en restriktiv praxis härvidlag. Jag delar också uppfattningen att s. k. särskild permission för att besöka t. ex. närstående som är svårt sjuk eller hörsamma en kallelse att inställa sig inför domstol bör kunna beviljas även den som avtjänar 14 eller 21 dagars fängelse. Även i dessa fall gäller dock att de korta strafftiderna minskar behovet av permission. Att bevilja särskild permission för att förbereda frigivning bör inte komma i fråga annat än i speciella undantagssituationer.

Viktigt är som kommittén betonar att arbetsplikten upprätthålls även för de korttidsdömda.

Från flera håll har ifrågasatts en skärpning av reglerna för uppskov med verkställigheten av de korta straffen.

Det är främst av allmänpreventiva skäl ett önskemål att fängelsestraffen kommer så nära inpå lagföringen som möjligt. Även för den dömda torde det många gånger vara en fördel att få avtjäna straffet så snart som möjligt. Lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m. m. innehåller i 12 och 13 §§ bestämmelser om i vilka fall uppskov eller anstånd med verkställigheten kan meddelas. I enlighet med min grundläggande syn att några särregler inte bör införas för verkställigheten av de korta straffen finner jag inte skäl att föreslå någon ändring av de nämnda lagrummen. Även för den som har dömts till 14 eller 21 dagars fängelse bör därför gälla att kriminalvårdsstyrelsen får bevilja uppskov med verkställigheten om det föreligger särskilda skäl med hänsyn till den dömdes hälsotillstånd, arbets- eller utbildningsförhållanden eller andra omständigheter. Det är emellertid givet att kriminalvårdsstyrelsens tillämpning på detta liksom på andra områden kan påverkas av strafftidens längd. Skillnaden mellan en månads fängelse och 14 dagars fängelse torde emellertid ofta inte vara avgörande i sammanhanget.

I samband med att ungdomsfängelsepåföljden avskaffades den 1 januari 1980 upphörde möjligheten att låta anstaltsbehandling ingå i dom på skyddstillsyn. Istället infördes i 28 kap. 3 § BrB möjligheten att av hänsyn till allmän laglydnad jämte skyddstillsyn döma till fängelse i lägst en och högst tre månader. Någon motsvarighet till den tidigare möjligheten att förordna om omedelbar verkställighet av anstaltsbehandlingen infördes däremot inte (prop. 1978/79:212, JuU 1978/79:38, rskr 1978/79:408). En remissinstans har velat införa möjligheten till omedelbar verkställighet, i vart fall vid påföljdscombinationen skyddstillsyn och fängelse.

Som kommittén har konstaterat torde utrymmet för att tillämpa skyddstillsyn i kombination med fängelsestraff på kortare tid än en månad vara förhållandevis begränsat (jfr prop. 1978/79:212 s. 74). Med hänsyn härtill och då spörsmålet knappast kan sägas ha samband med den nu förestående reformen finner jag ej skäl att i detta sammanhang ompröva frågan om omedelbar verkställighet. Frågan är enligt vad jag har inhämtat föremål för frivårdskommitténs överväganden.

Kommittén har pekat på olika åtgärder som inom ramen för nuvarande lagstiftning bör vidtas av kriminalvårdsstyrelsen för att lösa sådana *administrativa problem* som en sänkning av straffminimum kan föra med sig. De föreslagna åtgärderna har endast i mindre mån kommenterats av remissinstanserna. Kriminalvårdsstyrelsen har särskilt uppmärksammat rutinerna för straffrättsberäkningen. För att undvika ett så enkelt och smidigt förfarande som möjligt kan det enligt styrelsen övervägas om inte straffrättsberäkningen av de kortaste straffen i vissa fall skulle kunna göras vid anstalterna. Styrelsen har därför hemställt att lagen om beräkning av strafftid m. m. ändras så att styrelsen i fråga om fängelsestraff under en månad kan överlåta åt styresman vid anstalt att beräkna strafftid och utfärda straffrättsresolution.

Enligt min mening bör den lagändring som styrelsen åsyftar genomföras. Som regel rör det sig om en förhållandevis okomplicerad beräkning som utan olägenhet bör kunna delegeras från kriminalvårdsstyrelsen. Även vissa andra ändringar i de aktuella bestämmelserna bör lämpligen företas i detta sammanhang. Jag återkommer härtill i specialmotiveringen.

En annan författningsändring som kriminalvårdsstyrelsen föreslår i sitt remissvar gäller disciplinära bestraffningar. Enligt 47 § KvaL kan som disciplinär bestraffning förordnas att viss bestämd tid, högst tio dagar, inte skall räknas in i verkställighetstiden. I 49 § KvaL sätts en övre gräns för den tid som på grund av upprepade sådana förordnanden inte skall inräknas i verkställighetstiden. Beträffande den som undergår fängelse i högst fyra månader får den sammanlagda tiden inte överstiga 15 dagar.

Det torde visserligen inte förekomma att man i den praktiska tillämpningen kommer i närheten av den angivna övre gränsen på 15 dagar när det gäller en månadsstraff. Sänks minimitiden för fängelse till 14 dagar bör dock lämpligen en justering ske av den övre gränsen. Jag förordar därför att 49 § KvaL ändras på så sätt att den aktuella gränsen sätts till tio dagar för den som undergår fängelse i högst en månad.

Kommittén har räknat med att en sänkning av minimitiden kommer att leda till minskade *kostnader* för kriminalvården. Jag delar kommitténs uppfattning. Det torde alltså stå klart att förslaget leder till en kostnadsbesparing, vars omfattning naturligtvis blir beroende av i vilken utsträckning domstolarna kommer att utnyttja möjligheten att bestämma straffet till tider under en månad. Om beläggningen på kriminalvårdsanstalterna minskar i sådan omfattning att det blir möjligt att stänga några av de öppna anstalterna avser jag att återkomma till frågan. I initialskedet kan eventuellt smärre kostnader för ändrade rutiner m. m. uppkomma. Dessa kostnader ryms inom de medel som kriminalvårdsstyrelsen disponerar. Självfallet bör alla möjligheter till enkla och rationella rutiner tas till vara.

3 Upprättade lagförslag

I enlighet med vad jag nu har anfört har inom justitiedepartementet upprättats förslag till

1. lag om ändring i brottsbalken,
2. lag om ändring i lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m. m.,
3. lag om ändring i lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt.

Förslagen bör bifogas till regeringsprotokollet i detta ärende som bilaga 2¹.

4 Specialmotivering

4.1 Förslaget till ändring i brottsbalken

I enlighet med vad som har anförts i den allmänna motiveringen har i 26 kap. 1 § BrB angetts att fängelse på viss tid ej får understiga 14 dagar, som alltså kommer att utgöra det nya allmänna straffminimum för fängelsestraff. Som kommittén har framhållit bör bestämmelsen i praktiken lämpligen tillämpas så att straffet i förekommande fall bestäms till 14 dagar eller 21 dagar. Någon ändring av nuvarande praxis att bestämma straffet vid tider över en månad till exempelvis en månad 15 dagar är inte åsyftad.

Enligt 34 kap. 4 § BrB i dess lydelse fr. o. m. den 1 januari 1980 kan, vid tillämpning av 34 kap. 1 § 1 eller 2 BrB beträffande den som är villkorligt frigiven från fängelse och som har begått brott under prøvotiden, den villkorligt medgivna friheten förklaras helt eller delvis förverkad. När möjligheten till sådant delförverkande infördes uttalades att delförverkande inte borde avse kortare tid än allmänna straffminimum för fängelsestraff. Genom den föreslagna sänkningen av allmänna straffminimum bör delförverkande i fortsättningen kunna ske ända ned till 14 dagar.

Enligt 28 kap. 3 § BrB kan skyddstillsyn av hänsyn till allmän laglydnad förenas med fängelsestraff i lägst en månad och högst tre månader. Även denna minimitid har, i enlighet med vad som har angetts i den allmänna motiveringen, ändrats till 14 dagar.

4.2 Ändringen i lagen om beräkning av strafftid m. m.

20 §

Av skäl som framgår av den allmänna motiveringen bör det öppnas en möjlighet för kriminalvårdsstyrelsen att överlåta åt tjänstemän inom kriminalvården att beräkna strafftid och därvid fastställa dagen för strafftidens slut. Det praktiska behovet av en sådan delegation är mest påtagligt när

¹ Bilagan har uteslutits här. Frånsett en redaktionell ändring i 20 § lagen om beräkning av strafftid m.m. är förslagen likalydande med dem som är fogade vid propositionen.

det gäller fängelsestraff på kortare tid än en månad. I betänkandet (Ds Ju 1979:7) Kriminalvårdsstyrelsens organisation har emellertid föreslagits att styrelsen genomför en försöksverksamhet för att klarlägga om arbetet med straffidsberäkning kan decentraliseras även i andra hänseenden. För att underlätta att förslaget genomförs bör lämpligen redan i detta sammanhang kriminalvårdsstyrelsen få en generell möjlighet att överlåta åt tjänstemän inom kriminalvården att utfärda straffidsresolutioner. En bestämmelse av denna innebörd har tagits in i ett nytt *andra stycke*.

Genom en ändring i nuvarande *andra stycket* – enligt förslaget *tredje stycket* – får kriminalvårdsstyrelsen också befogenhet att överlåta åt tjänstemän inom kriminalvården att utfärda en s. k. ändringsresolution. I betänkandet Kriminalvårdsstyrelsens organisation pekas i detta hänseende på möjligheten av att en regionchef eller riksanstaltschef som har förordnat att viss tid inte skall räknas in i verkställighetstiden även kan få utfärda den ändringsresolution som föranleds av beslutet. Stycket har dessutom ändrats redaktionellt.

I överensstämmelse med den beslutsstruktur som gäller för kriminalvården (jfr 42 § *andra stycket* kungörelsen 1974:248 med vissa föreskrifter rörande tillämpningen av KvaL) föreskrivs i ett nytt *fjärde stycke* att kriminalvårdsstyrelsen kan ändra vad en tjänsteman har beslutat enligt *andra* eller *tredje stycket*. Den som är missnöjd med ett beslut som har meddelats exempelvis av en styresman med stöd av delegation och som inte kan vinna rättelse genom hänvändelse till styresmannen kan således anmäla saken till kriminalvårdsstyrelsen, som även självant kan ompröva styresmannens beslut.

Jag vill slutligen framhålla vikten av att den delegationsmöjlighet som nu öppnas inte utnyttjas på ett sätt som minskar rättssäkerheten i de aktuella ärendena eller som kan föranleda ökade kostnader.

28 §

I *första stycket* har gjorts en följdändring som föranleds av förslaget till ändring i 20 §.

Enligt *andra stycket* länder kriminalvårdsstyrelsens beslut enligt lagen om beräkning av strafftid m. m. till omedelbar efterrättelse, om ej annat förordnas. Detsamma bör gälla beslut som enligt den nya lydelsen av 20 § meddelas av tjänstemän inom kriminalvården. *Andra stycket* har i enlighet härmed ändrats så att det omfattar samtliga beslut som meddelas enligt lagen.

4.3 Ändringen i lagen om kriminalvård i anstalt

49 §

Ändringen innebär i enlighet med vad som har uttalats i den allmänna motiveringen att den sammanlagda tid som på grund av upprepade

förordnanden om disciplinär bestraffning inte skall inräknas i verkställighetstiden inte får överstiga tio dagar för den som undergår fängelse i högst en månad.

4.4 Ikraftträdande

De lagändringar som jag här har förordat bör träda i kraft den 1 april 1981. Av 5 § andra stycket lagen om införande av brottsbalken framgår att de nya bestämmelserna skall tillämpas även på gärningar som har begåtts före ikraftträdandet.

5 Hemställan

Jag hemställer att lagrådets yttrande inhämtas över förslagen till

1. lag om ändring i brottsbalken,
2. lag om ändring i lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m. m.,
3. lag om ändring i lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt.

6 Beslut

Regeringen beslutar i enlighet med föredragandens hemställan.

*Bilaga 1***Sammanställning av remissyttrandena över fängelsestraffkommitténs delbetänkande (SOU 1980:1) Fjorton dagars fängelse****Remissinstanserna**

Efter remiss har yttranden över betänkandet avgetts av riksåklagaren (RÅ), hovrätten för Västra Sverige, Norrköpings tingsrätt, rikspolisstyrelsen, kriminalvårdsstyrelsen, förmögenhetsbrottsutredningen (Ju 1976:04), Landsorganisationen i Sverige (LO), Centralorganisationen SACO/SR, Sveriges advokatsamfund, Sveriges domareförbund, Föreningen Sveriges statsåklagare, Föreningen Sveriges åklagare, Föreningen Sveriges länspolischefer och Föreningen Sveriges polischefer (gemensamt yttrande) samt Föreningen styresmän och assistenter m. fl. vid kriminalvårdsanstalterna (SAK).

RÅ har bifogat yttranden från överåklagarna i Stockholm, Göteborgs och Malmö åklagardistrikt samt länsåklagarna i Gävleborgs, Västerbottens och Norrbottens län.

Remissyttrandena*RÅ*

En av huvudlinjerna i brottsbalkens påföljdssystem är att frihetsstraff skall komma till användning i endast begränsad omfattning. I förarbetena till lagen underströks sålunda frihetsstraffens nackdelar från resocialiseringssynpunkt liksom de humanitära skälen för att användningen av frihetsstraff borde såvitt möjligt begränsas. De mer generella reformer beträffande påföljdssystemet som har beslutats efter brottsbalkens tillkomst har också i stor utsträckning varit inriktade på att ytterligare begränsa användningen av frihetsstraff och att avkorta längden på de frihetsberövanden som ändå måste göras. Denna strävan hos lagstiftaren har uppenbarligen kunnat förverkligas i stor utsträckning i praktiken. Den minskning av antalet intagna i kriminalvårdsanstalt som fortgått sedan mitten av 1960-talet och tills nyligen torde kunna till väsentlig del förklaras av den genomslagskraft som brottsbalkens principer efter hand har fått.

Ett väsentligt drag i diskussionen kring brottsbalkens påföljdssystem som ägt rum under senare tid är att behandlingsoptimismen avtagit och efterträttts av mer allmänpreventiva tankegångar. De senaste årens granskning och utvärdering av påföljdssystemet har skett utifrån såväl principiella som pragmatiska utgångspunkter. Bland annat har med framgång sträövats efter att utmönstra de tidsbestämda straffen. Under 60- och 70-talen har på den kriminologiska forskningens område rått en stor aktivitet. Forskningsresultaten har inte inom alla områden givit entydiga resultat. Men beträffande anstaltsvården synes resultaten gå i en ensartad riktning, nämligen att dennas olika former har betydande negativ effekter. Det finns belägg för att kriminalvård i anstalt i ringa mån leder till rehabilitering och att den kan ha

en nedbrytande inverkan på personligheter. Detta och andra skäl talar för en mer allsidig översyn när det gäller användningen av fängelsepåföljden.

År 1979 tog regeringen initiativ till en mer samordnad översyn på straffrättens och kriminalvårdens område. Tillsättandet av fängelsestraffkommittén är ett led i denna samordnade översyn. Kommittén har enligt direktiven att överväga fem huvudfrågor, nämligen minimitiden för fängelsestraff, reglerna om villkorlig frigivning, översyn av straffskalorna, frågan om införande av allmänna regler för påföljdsval och straffmätning samt frågor som rör medborgarnas insyn och inflytande i kriminalvårdens olika organ.

Direktiven är generellt utformade och spänner över ett vitt fält där de fem huvudfrågorna som skall tas upp till behandling går i varandra. Så till exempel är ett ställningstagande till spörsmål som aktualiseras av sänkning av minimitiden för fängelsestraff nära förbundet med reglerna om villkorlig frigivning och straffskalorna beträffande de särskilda brotten. Enligt direktiven skall emellertid kommittén noga pröva möjligheterna att med förtur lägga fram förslag till delösningar av utredningsuppdraget. I fråga om minimitiden för fängelsestraff bör, om möjligt, förslag enligt departementschefen läggas i sådan tid att ändrade regler kan träda i kraft redan en 1 januari 1981. Fängelsestraffkommittén delbetänkande får ses mot bakgrund härav.

I betänkandet föreslår nu kommittén att minimitiden för fängelsestraff sänks från en månad till 14 dagar. Även minimitiden för det fängelsestraff som kan utdömas med tillämpning av BrB 28:3 föreslås sänkt i samma mån. Några särskilda bestämmelser om verkställigheten av fängelsestraff som understiger en månad föreslås inte. Däremot betonar kommittén, att den som avtjänar ett fängelsestraff understigande en månad endast i undantagsfall bör få tillstånd till någon form av vistelse utom anstalt.

I stort kan jag biträda de synpunkter och de överväganden som framhålls av departementschefen och kommittén. En allsidig och kritisk granskning och utvärdering på nu aktuellt område bör hälsas med tillfredsställelse. Det är emellertid viktigt att resultatet inte blir en återgång till äldre tiders mer inhumana synsätt. Det är angeläget att alltjämt fortsätta på delreformernas väg. Att jämväl i fortsättningen på det kriminalpolitiska området fortsätta att bygga på pragmatiska lämplighetsöverväganden ter sig väsentligt.

Förutom att de principiella skälen mot en sänkning av minimistraffets längd ej synes vara av nämnvärd styrka anges i betänkandet som huvudsakliga skäl för en sänkning att denna ger möjlighet till ökad differentiering och nyansering vid bestämmande av påföljdens längd samt att en sänkning skulle medföra större rättslikhet i Norden. Det måste medges att dessa skäl är av betydande styrka. Å andra sidan kan anföras beaktansvärda erinringar mot kommitténs förslag. Frihetsstraffet är den allvarligaste påföljden och har som sådan ett betydande symbolvärde. Ett mycket kort frihetsstraff skulle väl kunna uppfattas som relativt lindrigt i jämförelse t.ex. med ett högt bötesstraff. Därmed skulle fängelsestraffets allmänpreventiva funktion kunna äventyras och symbolvärdet förringas. Som jag i mitt remissyttrande över BRÅ-rapporten (1977:7) anfört, kan man inte heller bortse från risken att en sänkning av allmänna straffminimum skulle kunna försvaga en återhållsamhet när det gäller att utdöma frihetsstraff som i dag finns hos domstolarna. I stället för en ökad differentiering och nyansering av fängelsepåföljden skulle sålunda en ändring kunna tänkas medföra en ökning av antalet dömda frihetsstraff och en fortsatt schablonartad påföljdsbestämning på "lägre"

nivå vid vissa brottstyper.

Vid en samlad bedömning av skäl för och emot synes mig emellertid anledning inte finnas att i princip motsätta sig en sänkning av minimistriden för fängelsestraff. En annan fråga är emellertid om en sådan reform nu bör genomföras.

Allmänt sett måste man hysa betänkligheter mot att till separat prövning ta upp ett spörsmål vars avgörande kan få betydelse i andra hänseenden utan att konsekvenserna allsidigt belyses. Kommittén har härutinnan endast behandlat förhållandet mellan straffminimum och villkorlig frigivning. En sänkning av straffminimum är visserligen, som kommittén uttalar, "tekniskt enkel att genomföra", men detta behöver ju inte betyda att saken är utan intresse när det gäller att bedöma dess förhållande till övriga frågor som kommittén har att pröva. Kommittén har också framhållit att visst ståndpunktstagande i frågan om villkorlig frigivning kan få avgörande betydelse för behovet av en sänkning av straffminimum.

En svaghet är också att frågan bedöms isolerad från den allmänna översyn av straffskalorna som kommittén har att utföra och som skall ske med den allmänpreventiva utgångspunkt som departementschefen angett. Kommittén tar i detta sammanhang inte närmare ställning till denna övergripande fråga. Allmänpreventionen kan inte bedömas efter samma mått vid alla grupper av lagöverträdelser. De allmänpreventiva verkningarna måste analyseras mot bakgrund av den särskilda brottstyp som är för handen. Inte minst gäller detta frågan om den avskräckande verkan ett kortvarigt frihetsstraff kan ha jämfört med ett kraftigt bötesstraff.

Vidare är det en brist att frågan om minimistrid inte blivit behandlad i samband med den större frågan om införande av en allmän regel om påföljdsval och straffmätning. Det sätt på vilket utredningen behandlat frågan om minimistrid, nämligen att kombinera en sänkning av straffminimum med motivledes givna rekommendationer om vid vilka brottstyper minimistridet bör kunna komma till användning, visar enligt min mening att utredningen i själva verket kommit in på den större frågan, dock utan att allsidigt och slutligt pröva denna. För det fall man önskar sänka straffminimum redan nu men inskränka dess användning till vissa brottstyper, ligger det närmast till hands att justera de särskilda brottsens straffskalor. En sådan ordning måste då förenas med ett förbehåll i den generella bestämmelsen om straffminimum. Över huvud taget kan de givna rekommendationerna ifrågasättas med hänsyn till att straffets längd självfallet ej enbart är avhängig av vilken brottstyp som föreligger utan även står i relation även står i relation till gärningen i det särskilda fallet. Det bör också påpekas att i betänkandet inte diskuterats huruvida en sänkning av straffminimum skall få påverka straffmätningen i fall där straffminimum f. n. inte kommer till användning. Skall t. ex. ett rattfylleri som nu renderar två månaders fängelse efter den föreslagna lagändringen straffas lika eller med en och en halv månad?

Som framgår av det sagda ställer jag mig tveksam till lämpligheten att separat avgöra frågan om sänkt straffminimum. Både från saklig och systematisk synpunkt torde en samlad bedömning av de centrala kriminalpolitiska frågor som anförtratts kommittén vara att föredra. Mot detta kan måhända anföras ekonomiska skäl för ett snabbt genomförande av förslaget. Vad kommittén därutinnan anför är dock enligt min mening inte övertygande. Från de synpunkter jag närmast har att företräda vill jag förorda att den föreslagna ändringen får anstå i avvaktan på överväganden i de övriga frågorna.

Utöver det sagda vill jag framhålla att reglerna om permission i Kval. är så allmänt hållna att det synes motiverat att, om minimistraflet sänks till 14 dagar, regler införs som begränsar möjligheterna att bevilja den som döms till kortare fängelsestraff förmån av vistelse utom anstalt annat än om särskild anledning förekommer. Det synes vidare böra övervägas, om man inte för fängelsestraff under en månad bör högst betydligt inskränka möjligheterna att bevilja uppskov med verkställighet.

Överåklagaren i Stockholms åklagardistrikt

Fängelsestraffet har karaktär av samhällets yttersta reaktion på en brottslig handling. Några positiva följder för den dömda anses numera fängelsestraffet inte ha. Fängelsestraffet kan dock inte avvaras med hänsyn till brottsbekämpningen, samhällsskyddet och upprätthållandet av den allmänna laglydnaden. Korta fängelsestraff torde främst vara motiverade från allmänpreventiva synpunkter.

Jag tillstyrker kommitténs förslag att sänka straffminimum till 14 dagar framför allt med hänsyn till att förslaget ger möjlighet till ökad differentiering. Jag vill framhålla att en sänkning av straffminimum dock inte får leda till en generell sänkning av straffnivån för vissa brottstyper. De korta fängelsestraffen under en månad bör enligt min mening främst användas vid trafikbrott av olika slag, olovlig körning och rattonykterhet. Det kan även komma ifråga vid rattfyllerier, där alkoholhalten är förhållandevis låg och körningen avsett kort sträcka under tid med låg trafikintensitet. Utrymmet för en utveckling mot kortare frihetsstraff vid brottsbalksbrott anser jag vara mycket begränsat. Vid vissa fall av rymning torde dock dessa kortare fängelsestraff kunna tillämpas.

Kommittén har i sitt betänkande särskilt understrukit att sänkningen av straffminimum till 14 dagar inte får medföra ett ökat användande av fängelsestraffet. Enligt min mening föreligger emellertid risk för att så blir fallet. Domstolarna kan få ökad benägenhet att döma till ett kort fängelsestraff i stället för böter särskilt i fall som gäller s. k. bötesimmuna, vilket dock måhända i viss utsträckning skulle vara motiverat. Vid val mellan skyddstillsyn och fängelsestraff kan domstolarna komma att föredra ett mycket kort fängelsestraff framför en skyddstillsyn bl. a. med hänsyn till att skyddstillsynen i förhållande till det korta fängelsestraffet framstår som en alltför ingripande påföljd.

Vidare bör enligt min mening i lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt införas regler som begränsar möjligheterna att bevilja den som dömts till kortare fängelsestraff än två månader förmånen av vistelse utom anstalt annat än sådan permission som avses i 32 § första stycket 2 i nyssnämnda lag.

I övrigt har jag inte något att anföra i anledning av kommitténs förslag.

Överåklagaren i Göteborgs åklagardistrikt

I brottsförebyggande rådets rapport "Nytt straffsystem" upptogs till diskussion bl. a. frågan om sänkning av allmänna straffminimum. Frågan är nu föremål för delbetänkande från fängelsestraffkommittén. Som anförts i tidigare yttrande (RÅ ÄD 171-78) finns en anledning till invändning mot en sänkning av nuvarande straffminimum en månad. Kommittén har föreslagit

14 dagar som straffminimum. Jag kan ansluta mig till den uppfattningen. En naturlig följdförändring är motsvarande sänkning i 28 kap. 3 § brottshalken. På de grunder som redovisats i betänkandet bör fängelsestraff om 14 respektive 21 dagar ge domstolarna större möjlighet till nyansering vad gäller de korta frihetsstraffen. En sänkning skulle dessutom innebära ett närmande till gällande regler i övriga nordiska länder.

Kommittén har med skärpa påpekat att en sänkning av straffminimum inte är avsedd att medföra en ökning av totala antalet frihetsstraff. Jag anser att farhågorna på den punkten varit något överdrivna. Domstolarnas ökande obenägenhet att välja frihetsstraff torde knappast annat än i ett fåtal marginalfall påverkas av en sänkning av straffminimum. Jag finner föran påtagligt större för att sänkningen inte kommer att utnyttjas som ett medel för ytterligare nyansering vad gäller korta frihetsstraff utan kommer att medföra att ett stort antal av de brott som idag ger en månads fängelse automatiskt följer straffminimum ned till 14 dagars fängelse. En sådan utveckling är ej önskvärd. Kommittén har för att motverka detta beträffande vissa brottstyper gjort överväganden huruvida brottstypen är förenlig med möjligheten att utdöma kortare fängelsestraff än en månad. Kommitténs rekommendationer i detta avseende är enligt min mening både alltför schablonartade och för långtgående. Allt fler rattfyllerister har grava alkoholproblem mer eller mindre dokumenterade. För många av dessa blir en kortare fängelsevistelse – utan tid till fysisk rehabilitering – enbart straff och inte någon hjälp att bryta det pågående missbruket. En hjälp man inte kan bortse från även om denna form av påföljd i princip inte skall tillgodose eventuella vårdbehov. Denna brottstyp bör sålunda inte generellt anses som typisk för tillämpning av nytt straffminimum. Alltför schablonartad handläggning motverkar dessutom syftet med reformen, nämligen att ge domstolarna möjlighet till mer nyanserad bedömning.

Kommitténs förslag till sänkt straffminimum medför inget hinder för att vid en framtida förändring av reglerna för villkorlig frigivning komma till ett godtagbart resultat.

Överåklagaren i Malmö åklagardistrikt

I direktiven till utredningen har departementschefen anförut fängelsestraffets skadliga verkningar för individen, erkänt dess nödvändighet för den allmänna laglydnaden, men framfört uppfattningen att fängelsestraffet aldrig torde kunna ses som ett verkningsfullt medel att anpassa lagöverträdaren i samhället eller ens minska risken för återfall från dennes sida. Departementschefen anför vidare att kommittén bör utgå från att en sänkning av minimitiden för fängelse skall ske samt framhållit att en sådan sänkning ej bör medföra att antalet utdömda frihetsstraff ökar.

Redan BRÅ-rapporten Nytt Straffsystem – Idéer och förslag anför att det inte finns belägg för att de korta frihetsstraffen leder till nya grupptillhörigheter, som i sin tur skulle öka risken för återfall. Vidare har, som kommittén konstaterat, behandlingstanken under senare år starkt kritiserats och kommit att framstå som allt mindre trovärdig. Grunden för önskemålet att sänka minimitiden för fängelsestraff ter sig således redan från början svag.

Den ovannämnda BRÅ-rapporten anför att det hos domstolarna finns ett ökande motstånd mot att utdöma frihetsstraff. Huruvida denna generalisering har något stöd i verkligheten kan i detta sammanhang ej omedelbart

vederläggas, men i det förevarande betänkandet framläggs statistik angående utdömda fängelsestraff 1973–1978. En ökning av antalet utdömda frihetsstraff kan konstateras. De huvudsakliga motiven för en sänkning av straffminimum synes vara dels att domstolarna i tämligen stor utsträckning utdömer nuvarande minimistraff en månad – vilket enligt kommittén skall tolkas som ett behov av en sänkning av minimistraffet – dels att man genom en sänkning skulle uppnå "annan fördelning av strafflidandet och lägre kostnader för samhället".

Kommitténs första slutsats ter sig diskutabel. Vad som avses med "annan fördelning av strafflidandet" utvecklas överhuvud inte. Det får förmodas att någon allmän humaniseringsidé tagit sig detta uttryck. Vad slutligen angår kostnaderna för samhället kan det i hög grad råda delade meningar om kostnaderna för fängelsestraff i jämförelse med kostnaderna för att ha lagöverträdarna på fri fot. När det gäller de korta frihetsstraffen kan det dock säkerligen kortsiktigt och om man helt bortser från de kriminalpolitiska följderna te sig billigare med kortare frihetsstraff.

Det korta frihetsstraffet är, som kommittén konstaterar, motiverat från allmänpreventiv synpunkt. Tvärt emot vad kommittén anför måste dessvärre fastslås att en sänkning av allmänna straffminimum med säkerhet kommer att försvaga frihetsstraffets allmänpreventiva funktioner. Den rådande uppfattningen att frihetsstraffet utgör samhällets yttersta reaktion på brott kommer med visshet att urholkas vid en sådan sänkning. Kommitténs slutsatser om motsatsen måste därför på det kraftigaste avvisas. Tidigare kriminalpolitiska utspel med införande av strafffrihet eller begränsad straffbarhet manar inte i något fall till efterföljd. En "nyansering" av de kortaste frihetsstraffen i lindrande riktning synes således vara dåligt motiverad, medan starka skäl talar däremot.

Den enda av de av kommittén anförda brotten där en sänkning av nuvarande minimistraff kan fylla en funktion synes vara olovlig körning. Vid denna brotts typ är böter ofta en verkningslös påföljd och behov av kortare frihetsstraff skulle här kunna fylla en funktion. En sådan möjlighet skulle med största sannolikhet medföra en avsevärd ökning av antalet utdömda frihetsstraff, något som kommittén emellertid särskilt påpekar som icke önskvärt.

Slutligen bör också noteras att en sänkning av straffminimum är tänkt att förenas med "rekommendationer" om i vilka typfall ett förkortat frihetsstraff skall tillämpas. En sådan ordning ter sig som en icke önskvärd styrning av domstolarna i deras dömande verksamhet. Ett rekommendationssystem kunde alltför lätt bli en återkommande företeelse i strafflagstiftningen och således direkt ingripa i domstolarnas fria prövning i påföljdsfrågan.

Sammanfattningsvis måste jag konstatera att kommitténs förslag vilar på svag grund. Inget av de anförda skälen för en sänkning av straffminimum för fängelse synes bärande. Hos allmänheten och de myndigheter som har nära kontakt med denna torde däremot en väl beprövad erfarenhet i stället uppvisa starka skäl mot den föreslagna lagstiftningen. Jag får således konstatera att jag inte till någon del anser mig kunna godta kommitténs förslag.

Länsåklagaren i Gävleborgs län

I dagens brottsbekämpande verksamhet träder alltmer i förgrunden behovet från samhällets sida att kunna markera sitt avståndstagande från vissa brott. För att visa den allmänna laglydnadens krav kommer den

allvarligaste påföljden i systemet i sådant fall till användning, dvs. fängelse. Om fängelsepåföljdens betydelse sett från allmän laglydnadssynpunkt kan visserligen råda delade meningar. För samhällsorgan, vilka såsom åklagarväsendet står mitt uppe i dagens brottsbekämpning, måste varje åtgärd av beskaffenhet att kunna medföra miskning av fängelsestraffets värde från nyss angivna synpunkter framstå som högst betänkliga. Enligt min mening är sådan effekt att förvänta vid ett genomförande av förslaget. Mot bakgrunden härav och då något påtaligt behov av ändring inte påvisats kan jag under alla förhållanden inte finna skäl till att denna fråga skall brytas ut för särbehandling. Kommitténs arbete med övriga frågor om frihetsberövande påföljder bör avvaktas.

Kommittén har arbetat mot bakgrunden av direktivuttalandet att den bör utgå från att en sänkning av minimitiden för fängelse skall ske. Vad kommittén nu föreslår ifråga om minimitid och verkställighet ger i och för sig ej anledning till erinran. Av redovisningen framgår, att verkställighet på 14–21 dagar är möjligt att genomföra. Erfarenheter från utlandet talar också härför.

Rekommendationer av allmän art ges av kommittén för tillämpningen av fängelsestraff understigande en månad. Flera brottstyper förs fram till diskussion under riktig betoning av vanskligheten i att göra ifrågavarande rekommendationer. För min del har jag icke den erfarenheten att rättsvårdsorganen i rättstillämpningen funnit att det vara en brist att inte kunna låta fängelsestraff understiga en månad. För särskilda fall – det må gälla de av kommittén angivna brottstyperna eller andra – uppstår icke så sällan och oftast mot bakgrunden av gärningsmannens personliga situation fråga om den allmänna laglydnadens krav ovillkorligen påkallar fängelse eller om annan påföljd kan godtas. Ingenting tyder på att avsaknaden av ett annat minimistraff för fängelse för dessa och andra situationer innefattat problem i rättstillämpningen. Har med andra ord allmän laglydnad ansetts kräva fängelse, har betänkligheter mot en månads frihetsberövande, såvitt jag kan överblicka, icke funnits. Jag finner det knappast framkomligt med rekommendationer byggda på brottstyper. Det torde i förekommande fall bli fråga om situationer av "påföljdsnedsättning" av i huvudsak sådan på den tilltalades person byggda omständigheter vilka nu upptas i 33 kap. 4 § brottsbalken, självfallet ställda i relation till gärningens art.

Länsåklagaren i Västerbottens län

Förslaget att nuvarande straffminimum – 1 månad – för frihetsstraff skall sänkas till 14 dagar, bör inte genomföras. Fängelsestraffet skall vid en jämförelse med övriga påföljder klart framstå som det mest ingripande straffet. Risk finns att denna skillnad till stor del går förlorad om förslaget genomförs. Bara möjligheten av att ett fängelsestraff kan komma att te sig mer gynnsamt än ett högt bötesstraff bör enligt min mening vara skäl nog att avstå från någon ändring av nuvarande förhållanden. Enda skälet för ett begagnande av de korta frihetsstraffen torde vara den allmänpreventiva verkan påföljden anses ha. Accepterar man att denna verkan föreligger och att det utgör tillräckligt motiv för användning av frihetsstraff får man också acceptera att påföljden innebär ett lidande i olika avseenden för den dömda. Om detta försvinner torde även grunden för brukandet försvinna. Enligt min mening kan ej heller fängelsestraffets eventuella skadeverkningar för den dömda vara ett tillräckligt motiv för en sänkning av minimitiden, då dessa

knappast reduceras i någon väsentlig mån av 14 dagars mindre frihetsberövande. Detta argument talar snarast för en höjning av straffminimum parat med ett mindre användande av fängelsestraffet.

Om förslaget genomförs föreligger avsevärd risk att domstolarna snabbt anpassar sig och genomgående sänker strafftiderna. – Rent praktiskt måste det uppstå svårigheter för kriminalvården med in- och uttryckandet vid alltför korta straff.

Länsåklagaren i Norrbottens län

Kommittén har framlagt sitt förslag utan att ta ställning till frågan i stort vilken målsättningen med frihetsstraff bör vara. Detta synes mig ytterligt tveksamt som metod.

Några bärande motiv för att nedsätta fängelseminimum till 14 dagar har heller inte framförts.

Om man vill motverka skadeverkningarna av ett fängelsestraff synes dessa kunna motverkas genom utvidgade möjligheter till permissioner och villkorlig frigivning även vid de korta fängelsestraffen.

Någon oenighet synes inte råda om att fängelsestraffet sällan har någon positiv verkan på den dömda. Däremot kan jag inte dela uppfattningen att de fall som normalt av allmänpreventiva skäl döms till någon månads fängelse, genom verkställigheten löper några risker för fortsatt brottslighet med hänsyn till den klientel han eller hon kommer i kontakt med under verkställigheten.

En allmän trend hos domstolarna föreligger att i möjligaste mån undvika fängelsepåföljd och framför allt då med hänsyn tagen till risken av skadeverkningar. Dessa måste ju antagas bli mindre ju kortare tid verkställigheten pågår vilket med nödvändighet måste innebära att med ett sänkt minimum för fängelse skäl kan föreligga att oftare tillgripa ett fängelsestraff än eljest och då av allmänpreventiva skäl.

Genom att sänka minimum till 14 dagar bryts också nuvarande relation mellan de kännbara bötesstraffen och fängelse. I valet mellan ett kännbart bötesstraff om 100 dagsböter och fängelse väljs i dag ofta den förstnämnda påföljden framför fängelse exempelvis vid olovlig körning.

En annan verkan av ett sänkt minimum för fängelse måste med nödvändigheten bli en minskad tillämpning av 20 kapitlet 7 § 1 stycket 2 punkten rättegångsbalken. Döms någon till fängelse 14 dagar och ny brottslighet uppdagas blir det i ett betydligt mindre antal fall som det kan sägas att det är uppenbart att det nya brottet i jämförelse med det andra brottet är med hänsyn till påföljden utan nämnvärd betydelse. Ärenden där åtan nu kan underlåtas, kommer om ändringen genomförs att i stället åtalas. Kostnaden härför bör avdragas från de vinster kommittén antager.

Vad som gör mig mer tveksam till förslaget, är det förhållandet, att kommittén övervägt någon form av rekommendationer om vid vilka typfall minimistraffet bör tillämpas i praktiken.

Någon annan grund för sådana än att man från kommittén bedömer att risk finns för en icke önskvärd tillämpning av straffminimum föreligger inte.

Den typ av allmänna rekommendationer, som kommittén gör sig till tolk för, är domstolarna obundna av.

Kommittén synes närmast anse att minimistraffet 14 dagars fängelse borde vara möjligt tillämpa vid olovlig körning, olovlig vistelse och rymning.

Vid olovlig körning förekommer i de allra flesta fall en avvägning mellan

att döma till ett mycket högt bötesstraff eller fängelse en månad. Valet utfaller oftast så, att fängelse tillgrips först när brottet har en sådan omfattning, att endast fängelse är tänkbart. Om det nya förslaget till utlänningslag antas, finns anledning anta att olovlig vistelse, som i de flesta fall avser nordbor, kommer att på sikt försvinna. Beträffande rymningsbrotten förekommer redan nu en mycket nyanserad bedömning, så även beträffande rattfylleribrotten, där även en i sig hög promillehalt, om körningen avser kort och ofarlig sträcka, bedöms mildare och föranleder bötesstraff.

Redan det förhållandet att man anser fog föreligga för rekommendationer talar mot ett genomförande av förslaget.

I ett avseende synes mig emellertid förslaget vara väl grundat, och det är som kombination till skyddstillsyn.

Nuvarande stadgande i 28 kapitlet 3 § har ersatt det tidigare stadgandet varigenom samtidigt med dom på skyddstillsyn kunde förordnas om viss behandling i anstalt. En påföljd som i huvudsak skulle avse unga lagöverträdare och ge utrymme för att avbryta en pågående brottslig verksamhet och åstadkomma en intensiv kurativ verksamhet, samtidigt som därigenom allmänpreventionen tillgodosågs.

Ursprungstankarna bakom det angivna lagrummet är alltjämt aktuella och kan även tillgodoses genom ett kortare frihetsberövande än nu gällande.

Hovrätten för Västra Sverige

Såsom kommittén anför är det av vikt att fängelsestraffet behåller sin särställning som samhällets yttersta reaktion på brott. Om den minsta tiden sätts för lågt föreligger enligt hovrättens uppfattning risk för att denna särställning försvagas. Det kan inte uteslutas att ett högre bötesstraff kan komma att framstå som en mera ingripande påföljd.

I betänkandet redovisas på flera ställen farhågor för att en sänkning av minimistraffet till 14 dagar skulle kunna leda till en icke önskvärd ökning av antalet fängelsestraff. Redan nu torde domstolarna tveka inför att utdöma ett kort frihetsstraff, när – såsom inte sällan är fallet – en längre tid förflutit mellan brottet och domen. Troligen skulle man i motsvarande situation ställa sig än mer tvekande inför att utdöma ett 14-dagarsstraff. Det är angeläget att avtjänandet av ett så kort fängelsestraff sker i nära anslutning till brottet och domen. Det kan ifrågasättas om inte ett bötesstraff utgör en lämpligare reaktion om inte ett bötesstraff utgör en lämpligare reaktion på de brott, vars straffvärde inte är högre än 14 dagars fängelse. Vissa administrativa problem synes också tala mot ett så kort frihetsstraff. Kommittén tar bl. a. upp klädfrågan. Att t. ex. tillåta civila kläder förringar enligt hovrättens mening ytterligare effekten med straffet. Det är viktigt att skapa allvar kring detta. Hovrätten anser således att den närmare utformningen av korttidsstraffets verkställighet bör klarläggas innan slutlig ställning tas till den föreslagna reformen.

Avsikten med förslaget är inte att antalet frihetsstraff skall öka. En risk föreligger emellertid för att korttidsstraff i större utsträckning än nu kan komma att ådömas på individualpreventiva grunder. Som en åtgärd att förhindra att antalet frihetsstraff ökar anför kommittén att statsmakterna bör dels uttala att reformens innebörd inte är att antalet fängelsestraff skall öka dels närmare ange vilka brott straffminimum bör komma i fråga. Hovrätten vill ifrågasätta om inte en lämpligare väg vore att sänka straffminimum för de

brott där detta bedöms som önskvärt. Stadgandet i 26 kap. 1 § 1 st. 2 p. brottsbalken skulle därvid kunna utformas så att det gäller subsidiärt till det enskilda straffbudet.

Utredningsuppdraget omfattar, förutom vad som rymms inom det förevarande delbetänkandet, en allmän översyn av straffskalorna och reglerna om villkorlig frigivning. Det vore nog av värde att frågan om en sänkning av minimistraffet bedömdes i anslutning till de resultat kommittén kommer fram till i utredningsuppdragets övriga delar, bl. a. vid behandlingen av frågan om villkorlig frigivning.

Hovrätten delar kommitténs intresse av att få till stånd en nordisk enhetlighet på området. Utvecklingen i de nordiska grannländerna synes dock för närvarande oviss.

Mot bakgrunden av det anförda anser hovrätten det tveksamt om en sänkning av straffminimum för närvarande bör genomföras. Åskilligt talar för att frågan inte bryts loss från utredningsuppdraget i övrigt.

Norrköpings tingsrätt

I den kriminalpolitiska debatten under senare år har kritik riktats mot tanken att fängelsestraff skall utgöra någon form av behandling i resocialiserande syfte. Det torde väl också numera vara en allmänt utbredd uppfattning att – såsom i utredningsdirektiven sägs – fängelsestraff inte är ägnat att medföra positiva effekter för den intagne utan tvärtom ofta har direkta skadeverkningar. Icke desto mindre kan straffformen inte undvaras som kriminalpolitiskt instrument. När i direktiven sägs, att en sänkning av minimitiden för fängelse skall ske, ovisst vilken, förenas detta med påpekandet att en sådan sänkning inte får medföra att antalet utdömda frihetsstraff ökar. Det är mot denna bakgrund som den ifrågasatta lagändringen skall bedömas.

Tingsrätterna är de dömande organ som först kommer i kontakt med lagöverträdare. Större delen av tingsrätternas avgöranden blir bestående, oftast av den enkla anledningen att de inte överklagas. Kanske är det förmåtet att påstå, att tingsrätterna har den bästa kontakten med tilltalade men rätttegång i underrätt ter sig dock för de flesta som mera vardagsnära än överrättsprocessen. Därtill kommer det inflytande som nämndemän har i tingsrätterna. Många "vardagsmål" – det är i huvudsak sådana som nu är i fråga – blir allsidigt belysta vid överläggningarna i tingsrätterna. Dagligen diskuteras lämplig påföljd för t. ex. upprepad misshandel av inte alltför allvarlig art, upprepad skadegörelse, upprepade snatterier, lindriga former av hot och våld mot tjänstemän osv. Merendels har dessa brott begåtts under spritpåverkan. Det är knappast någon hemlighet att under dessa diskussioner från nämndens sida framförs önskemål om starkare samhällsreaktion än den yrkesdomaren i efterföljd av vedertagen praxis anser sig kunna rekommendera. Dessa erfarenheter från tingsrättsarbetet bör i ärlighetens namn framföras när det gäller att ta ställning till ett lagförslag vars förutsättning är att antalet utdömda frihetsstraff inte skall få öka. En sänkning av straffminimum skulle minska klyftan mellan påföljderna böter och fängelse. Det förefaller då vara oundvikligt att en hel del brott som idag föranleder höga böter – ofta utan utsikt att någonsin bli betalda – i fortsättningen kommer att bestraffas med en kort tids fängelse. Att förvänta sig något annat ter sig orealistiskt. Tingsrätten anser med andra ord att en sänkning av minimitiden visserligen kan leda till en önskad allmän sänkning av straffnivån

men att å andra sidan antalet fängelsestraff troligtvis kommer att öka. Huruvida detta är endast av ondo är en kriminalpolitisk fråga men otvivelaktigt finns fall där idag använda bötesstraff förefaller vara föga ägnade att stämma till laglydnad i fortsättningen.

Tingsrätten har velat framlägga dessa synpunkter såsom en bakgrund till vad i fortsättningen sägs.

Såsom i betänkandet nämns (s. 34) ansåg strafflagberedningen att korta frihetsstraff borde behållas närmast för de allmänpreventiva syftena. I detta instämmer kommittén (s. 35). Enligt tingsrättens mening är det dock inte befogat att helt skjuta de individualpreventiva synpunkterna i bakgrunden. Även om ett kort frihetsberövande inte kan "ges ett ens teoretiskt behandlingsinnehåll" kvarstår dock att denna ganska skarpa samhällsreaktion kan stämma den dömda till eftertanke och sinnesändring. Tingsrätten delar i detta stycke uppfattningen att mera frihetsstraffet som sådant och mindre dess längd är av betydelse. Någon beaktansvärd risk för att en sänkning skulle försvaga de preventiva funktionerna föreligger nog inte.

De övriga nordiska länderna har eller förväntas få ett straffminimum som ungefär överensstämmer med det nu föreslagna. Man kan då fråga sig om detta är föranlett av en önskan att hålla straffnivån nere eller om det också ansetts att böter är ett alltför trubbigt vapen för att komma till rätta med olika slag vardagsbrottslighet. Tingsrätten håller inte för uteslutet att den sistnämnda synpunkten varit väsentlig. Böter *kan* utgöra en mycket kännbar påföljd men otvivelaktigt är det så att bötesstraffet för många ter sig som ett ganska ofarligt slag i luften eftersom exekution inte är möjlig. Den preventiva effekten blir då obetydlig. Ett exempel erbjuder brottet skadegörelse. Det har blivit ganska vanligt att man – oftast i spritpåverkat tillstånd – uppsåtligt åstadkommer skador på skyltfönster o. d., skador som merendels är mycket dyrbara att reparera och som också i övrigt kräver dyrbara åtgärder. I rättstillämpningen tillgrips fängelse först efter upprepade brott av detta slag, närmast av den anledningen att nuvarande straffminimum anses ge för lång frihetsförlust. Det finns skäl att tro att ett kort fängelsestraff här skulle vara lämpligt. Liknande synpunkter kan anläggas på åtskilliga andra "vardagsbrott" som visserligen kanske skett mest i förhastande men som dock måste stävjas effektivare än nu. Detta må bedömas som en olycklig följd av en sänkning av straffminimum men tingsrätten bedömer den dom som trolig.

I enlighet med direktiven har kommittén lagt fram allmänna rekommendationer om typfall lämpade för kortare fängelsestraff. Tingsrätten kan godta denna exemplifiering, där dock även skadegörelse och upprepat snatteri lämpligen bord ingå, men förutsätter, att dessa rekommendationer skall förbli motviittalande. Att i lag fixera tillämpligheten av korttidsstraff skulle lägga en icke önskvärd hämsko på rättsutvecklingen.

Tingsrätten har inte någon erinran emot den föreslagna lagändringen, vilken ju i grunden endast ansluter svensk lagstiftning till vad som gäller i de flesta andra länder, däribland de nordiska.

Emellertid vill tingsrätten här till föga ytterligare några synpunkter. Inte minst vid så korta straff som nu är i fråga är det ett starkt önskemål att lagföringen kommer så snabbt som möjligt. Om så inte sker förfaller mycket av den preventiva effekten. Väl medveten om svårigheterna att åstadkomma detta vill tingsrätten dock poängtera vikten av att allt görs för att tillgodose önskemålet. Tanken på jourdomstolar är visserligen knappast realistisk men här rör sig dock merendels om brott som inte kräver någon vidlyftigare personundersökning. Förutsättningarna för snabb samhällsreaktion borde

därför vara ganska goda. I bilden kommer då också frågan om snabb verkställighet. Ett korttidsstraff, verkställt först efter lång tid, har förfelat huvuddelen av sin brottspreventiva effekt. Det kan därför ifrågasättas om det inte borde öppnas en möjlighet till omedelbar verkställighet. Inte minst gäller detta vid frihetsstraff i samband med skyddstillsyn. Den tidigare möjligheten till omedelbar verkställighet av anstaltsbehandling i en ordning som gav ganska goda erfarenheter – har inte någon motsvarighet i nuvarande lag. Håkningsalternativet står sällan till buds i korttidsfallen.

Rikspolisstyrelsen

Rikspolisstyrelsen har inget att erinra mot förslaget.

Kriminalvårdsstyrelsen

Styrelsen tillstyrker på de av kommittén anförda skälen förslaget om en sänkning av minimitiden för fängelsestraff till 14 dagar. Som kommittén anför är det inte uteslutet att en sänkning av straffminimum skulle kunna leda till att antalet fängelsestraff ökar. För att motverka en sådan utveckling anser styrelsen i likhet med kommittén att det är angeläget att statsmakterna i motivuttalanden understryker att avsikten med reformen inte är att göra fängelsestraffen vanligare.

Enligt styrelsens mening är det särskilt angeläget att ett kort fängelsestraff verkställs så snart som möjligt efter att domen blivit verkställbar. För att åstadkomma detta kan flera åtgärder vidtas. Bl. a. enligt styrelsens mening övervägas vissa ändringar i de nuvarande bestämmelserna om uppskov. Vidare bör, som anförts i betänkandet, rutinerna för föreläggande att inställa sig i anstalt ses över i vissa avseenden. Sådana åtgärder torde kunna vidtas utan författningsändringar.

Även i övrigt medför en sänkning av straffminimum att vissa administrativa rutiner vid anstalterna, häktena och i styrelsen måste ses över för att åstadkomma en förenkling och en effektivisering. Bl. a. bör, som kommittén anför, rutinerna vid straffrättsberäkning förenklas. För att åstadkomma ett så enkelt och smidigt förfarande som möjligt kan enligt styrelsens mening övervägas om inte straffrättsberäkning i fråga om de kortaste fängelsestraffen i vissa fall skulle kunna göras vid anstalterna. Eftersom det i dessa fall som regel är fråga om en okomplicerad beräkning som normalt inte kräver speciella kunskaper torde en sådan ordning kunna införas utan åsidosättande av rättssäkerheten. I vart fall finns det enligt styrelsens mening anledning att genom en försöksverksamhet, som lämpligen kan påbörjas då den föreslagna lagändringen träder i kraft, undersöka förutsättningarna härför (jfr styrelsens remissyttranden över KVSÖ:s betänkande Ds Ju 1979:7). Styrelsen hemställer därför att lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m. m. ändras så att styrelsen i fråga om fängelsestraff som understiger en månad kan överlåta åt styresmannen vid riksanstalt och lokalanstalt att beräkna strafftid och utfärda straffrättsresolution. – De övriga ändringar i administrativa rutiner som krävs i samband med verkställighet av korta fängelsestraff torde kunna genomföras inom ramen för gällande lagstiftning.

I likhet med kommittén finner styrelsen inte att det är nödvändigt att införa någon särreglering i fråga om behandlingen av intagna som verkställer korta fängelsestraff. I motsats till vad kommittén antyder menar styrelsen att permissioner till förberedande av frigivningen i vissa fall bör kunna

ifrågakomma för denna kategori, särskilt när fängelsepåföljden är förenad med skyddstillsyn. Det kan vidare enligt styrelsens mening ifrågasättas om bestämmelserna om disciplinär bestraffning i lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt bör kvarstå oförändrade. Enligt 49 § andra stycket lagen om kriminalvård i anstalt får genom upprepade förordnanden enligt 47 § andra stycket 2. den tid som inte skall inräknas i verkställighetstiden beträffande den som undergår fängelse i högst fyra månader ej överstiga sammanlagt femton dagar. Denna tid bör enligt styrelsens mening sänkas såvitt avser den som undergår fängelse som understiger en månad.

Några väsentliga svårigheter att bereda sysselsättning åt intagna med verkställighetstider understigande en månad torde enligt styrelsens mening inte föreligga.

En sänkning av minimitiden för fängelsestraff till 14 dagar kommer sannolikt att minska den genomsnittliga beläggningen vid i första hand de öppna riksanstalterna och lokalanstalterna och alltså medföra en viss minskning av kostnaderna för kriminalvården. Som kommittén anför är det möjligt att nu beräkna hur stor vinsten blir.

Även om vissa rutiner förenklas och görs mer effektiva är det enligt styrelsens mening inte uteslutet att ett genomförande av kommitténs förslag – förutom vissa initialkostnader bl. a. för förändring av ADB-rutiner och för information och utfärdande av anvisningar i samband med en eventuell decentralisering av straffrättsberäkningen – medför ytterligare arbetsbelastning vid lokala och regionala enheter och i styrelsen. Konsekvenserna kan dock inte bedömas förrän erfarenhet vunnits efter ett genomförande av reformen.

Förmögenhetsbrottsutredningen (Ju 1976:04)

Förmögenhetsbrottsutredningen har endast funnit anledning att beakta det framlagda förslaget betydelse för förmögenhetsbrottens del och inte konsekvenserna av förslaget i andra avseenden. På förmögenhetsbrottens område anser utredningen att ett genomförande av förslaget skulle innebära en önskvärd ökad möjlighet till differentierad straffmätning.

LO

I betänkandet föreslås att nuvarande minimistrafftiden på 1 månad sänks till 14 dagar. Argumenten för reformförslaget är främst att det i dag är en stor anhopning av fängelsestraff på 1 månad (40 % av samtliga) och att detta anger ett behov av ytterligare differentiering av fängelsestraffet vid dess nedre gräns. Vidare anges att man i de övriga nordiska länderna har en avsevärt högre gräns än i Sverige.

LO tillstyrkte redan i sitt yttrande över PM om nytt straffsystem från BRÅ att minska strafftiden skulle sänkas. Den föreliggande utredningen stöder ytterligare detta ställningstagande, varför LO tillstyrker utredningens förslag. Precis som framhålls i utredningen måste dock genomförandet av förslaget förses med ett bestämt uttalande om att reformen inte får medföra att domstolarna dömer till 14 dagars fängelse i stället för straff i frihet.

SACO/SR

Korta fängelsestraff har främst allmänpreventiv betydelse. Med hänsyn härtill kan förslaget om sänkning av minimtiden inge vissa betänkligheter. Emellertid tyder den omständigheten att närmare 40 procent av de utdömda fängelsestraffen avser nuvarande minimtid, en månad, på att ett visst behov av differentiering föreligger. Erfarenheterna från övriga nordiska länder talar också för att en sänkning av minimtiden kan ske utan olägenheter.

SACO/SR tillstyrker därför förslaget. Emellertid bör med hänsyn till straffets längd avtjänandet ske i så nära anslutning till domen som möjligt.

Sveriges advokatsamfund

Mot bakgrund av att det i betänkandet klart uttalats att avsikten med den föreslagna reformen är att få till stånd en nyansering av de kortaste frihetsstraffen i lindrande riktning och inte ett ökat användande av fängelsepåföljden, tillstyrker samfundet kommitténs förslag.

Sveriges domareförbund

Det bör från början konstateras, att denna fråga har ett så nära samband med kommitténs utredningsuppdrag i övrigt att det kan ifrågasättas om en utbrytning av frågan till särskild behandling är tillrädlig. Det är sålunda tvivelaktigt om det finns anledning att sänka minimtiden för erhållande av villkorlig frigivning skulle helt avskaffas. Den av kommittén behandlade frågan har också i samband med spörsmålen om införande av allmänna regler för påföljdsval och översyn av de allmänna straffskalorna samt i någon mån med utformningen av bötesverkställigheten, vilket sistnämnda frågekomplex aktualiserats genom ett nyligen framlagt kommittéförslag. Fängelsestraff-kommitténs förslag läggs därtill fram vid en tidpunkt då synsättet på den vårdideologi som präglar brottsbalken visar tecken på förändringar. Sådana förändringar kan i sin tur medföra ett nytt synsätt beträffande förhållandet mellan de olika påföljderna med utgångspunkt från de övergripande synpunkter som kan komma att anläggas på rättvisa och proportionalitet. Därvid kan meningarna komma att brytas t. ex. om huruvida inte kortaste tid för frihetsstraff bör vara så långvarigt att sådant straff ter sig allvarligare än exempelvis villkorlig dom förenad med högt bötesstraff.

Det är vidare – i motsats till vad kommittén förutsätter – möjligt att införandet av ett frihetsstraff, som är kortare än en månad, kan komma att medföra en omprövning från domstolarnas sida av påföljdspraxis på en rad viktiga områden. En sådan utveckling bör undvikas innan en samlad översyn av hithörande problem företagits.

Att en omorientering av praxis kan bli följden av ett sådant reformerat fängelsestraff må belysas med några exempel. Brott, som nu bestraffas med böter därför att lämplig strängare påföljd saknas, såsom skadegörelse av vandaliseringstyp, vissa former av snatteri och vissa typer av häleribrott, kan komma att i stället bestraffas med ett par veckors fängelse. Även vissa fall av misshandel kan räknas hit; gränsfall av misshandelsbrott, som egentligen ej framstår som helt obetydliga, bedöms nu ofta av domstolarna såsom ringa brott för att man i det enskilda fallet vill undvika utdömande av fängelse. Detsamma gäller även vid våld mot tjänsteman, Rattonykterhet och

upprepade olovliga körningar, vilka brott i dag föranleder höga böter, kan även befinnas hellre böra föranleda sådant kort frihetsstraff.

När det gäller frågan om ett frihetsstraff, som är kortare än en månad, överhuvudtaget bör förekomma har det starkaste motståndet mött från den synpunkten att allmänpreventionen försvagas genom att ett så kortvarigt fängelsestraff ej längre framstår som särskilt avskräckande. Ett försiktigt handhavande av det korta fängelsestraffet bör dock kunna motverka att den avskräckande och diffamerande effekten av fängelsestraffet försvagas. – Av betydelse är härvid bl. a. att tiden mellan brott och lagföring hålls nere. Bristen på utredningsresurser eller delgivningssvårigheter och liknande omständigheter för inte sällan med sig att denna tid överstiger ett år. Många domstolar kommer att känna tveksamhet inför att i ett sådant läge döma till ett helt kort frihetsberövande och i stället söka efter möjligheter till annan påföljd, och då i regel böter. Ehuru en sådan utveckling må framstå som i och för sig önskvärd, bör den inte få påverkas av sådana principiellt ovidkommande hänsyntaganden. – I detta sammanhang gör också betonas vikten av att i synnerhet ett kort frihetsstraff snabbt verkställas. Regler för uppskov därmed bör göras mer restriktiva än när det gäller längre straff. Enligt förbundets mening bör, om ovanstående beaktas, allmänpreventiva synpunkter ej utgöra hinder för den föreslagna reformen.

Intresset av nordisk rättslikhet på området framhålls av kommittén. Utredningen ger emellertid ej några fasta hållpunkter för ett ställningstagande i denna fråga, eftersom kommittén ej redovisat i vilka fall och i vilken omfattning de korta frihetsstraffen kommer till användning i de övriga nordiska länderna.

Förbundet anser i likhet med kommittén att fördelar står att vinna med en förkortning av strafftiden. Förbundet ställer sig därför inte avvisande till det framlagda förslaget men anser att övervägande skäl talar för att med förslagets genomförande får anstå tills kommittén närmare övervägt andra i det föregående nämnda frågor.

Föreningen Sveriges statsåklagare

Statsåklagareföreningen har tidigare i samband med yttrande över BRÅ-rapporten (1977:7) "Nytt straffsystem – Idéer och förslag" kortfattat berört det i rapporten framlagda förslaget att sänka allmänna straffminimum till en vecka. Föreningen framhöll då att mycket korta minimitider kan förta frihetsstraffet dess karaktär av den allvarligaste påföljden i straffsystemet och kan fresta till ådömande av ett kort frihetsstraff i stället för böter.

Fängelsestraffkommittén synes utgå från att korta frihetsstraff icke ens teoretiskt kan ges ett behandlingsinnehåll och menar att frihetsstraff har allmänpreventiva funktioner, vilka kan urholkas om man har så korta strafftider som några dagar. Kommittén tycker dock att det är viktigt att fängelsestraffet behåller sin ställning i allmänhetens ögon som samhällets yttersta reaktion på en brottslig handling. På grund därav kommer kommittén fram till att en minimitid på fjorton dagar är lämpligare än nuvarande minimum på en månad eller BRÅ-rapportens minimum på en vecka.

Statsåklagareföreningen finner ej anledning frånträda sin tidigare omnämnda uppfattning. Fängelsestraffet bör klart framstå som det mest ingripande straffet. Det är svårt att bedöma om en förkortning av straffminimum på längre sikt kommer att minska domstolarnas motvilja att döma till

frihetsstraff. Om så blir fallet kan – på gott eller ont – en effekt motsatt den avsedda bli följden. På kortare sikt torde kunna förväntas en domstolspraxis, vacklande mellan böter och korttidsfängelse, vilken därför kan bli uppfattad som orättvis. För åklagarna blir det i sådant läge angeläget att noga beakta rättsutvecklingen och verka för en enhetlig rättstillämpning. Att observera är att enligt bötesförvandlingstabellen motsvaras 14 dagars fängelse av 9 dagsböter eller 90 kronor omedelbart i penningar. Något uttalande bör i händelse av genomförande av reformen göras om vilken vägledning som kan hämtas härav, vid fastställande av strafftid eller vid bedömande av bötesstraff.

Föreningen har tidigare framfört betänkligheter mot att det i vissa fall kan komma att framstå ekonomiskt lönsamt att avtjäna fängelsestraff i stället för att utsättas för ett högt bötesstraff och vill på nytt framföra tanken att det kan vara lämpligt att införa påföljdskombination fängelse-böter.

I betänkandet berörs värdet av nordisk rättslikhet. Utredningen belyser dock ej klart för vilka brott våra nordiska grannländer utdömer de korta straffen. Av intresse vore att veta om korta frihetsstraff används för brottstyper där man idag utdömer bötesstraff.

Föreningen ser med tillfredsställelse att kommittén avvisat tankar att minimittiden för villkorlig frigivning skulle sänkas till en månad med en obligatorisk halvtidsfrigivning. Bättre vore att utvecklingen drevs i motsatt riktning så att möjligheten att använda villkorlig frigivning avsevärt inskränkas.

Föreningen Sveriges åklagare

Föreningen har intet att erinra mot att fängelsestraffets minimum i BrB 26:1 och 28:3 sänks till fjorton dagar. Lägre straff än en månad bör, som kommittén uttalat, bestämmas antingen till fjorton eller tjugoen dagar. Andra straffbestämmelser bör inte förekomma.

Det är inte troligt att ett genomförande av reformen skulle komma att medföra en ökning av totala antalet fängelsestraff. Domstolarnas alltmera ökade obenägenhet att välja påföljd, som innebär frihetsberövande, kommer säkerligen att motverka en sådan utveckling. Tvärtom kan ett nytt straffminimum på fjorton dagar komma att få en alltför vidsträckt tillämpning om icke de rekommendationer, som avses åtfölja sänkningen, får en lämplig utformning. Härvidlag bör följande beaktas.

Såsom kommittén anförut bör kortare frihetsstraff än en månad mera allmänt kunna komma ifråga vid olovlig körning och olovlig vistelse i riket. Däremot är det tveksamt om detsamma bör gälla beträffande rymning. Syftet bakom rymningar är i åtskilliga fall att helt undandra sig tjänstgöring. Blir vederbörande anträffad inom efterspaningstiden och förd till regementet totalvägrar han som regel efter ankomsten dit och fallet blir då behandlat enligt de rutiner som gäller för lydnadsbrott. Håller han sig undan så länge att efterspaningen blir återkallad kommer åtalet att gälla rymning trots att i realiteten fråga är om totalvägran att tjänstgöra. I rymningsfall av denna typ bör enligt föreningens mening samma påföljdssystem användas som vid lydnadsbrott. Rymningsbrottet lämpar sig på grund härav icke som exempel i förevarande sammanhang.

Vad som uttalats om misshandel (BrB 3:5), stöld (BrB 8:1), tillgrepp av fortskaffningsmedel (BrB 8:7) och våld eller hot mot tjänsteman (BrB 17:1) kan godtas. Dock bör tilläggas, att utrymmet för tillämpning av reformen vid

våld eller hot mot tjänsteman måste bli mycket begränsat. Enligt föreningens mening bör av hänsyn till laglydnaden på ifrågavarande område kortare frihetsstraff än en månad ifrågakomma endast i undantagsfall.

Av hänsyn till allmän laglydnad bör även användning av kortare frihetsstraff vid rattfylleri ske med stor försiktighet. Föreningen anser att kommitténs rekommendationer på denna viktiga punkt är alltför vaga och därigenom anvisar ett alltför stort utrymme för reformens tillämpning. En mera restriktiv skrivning är därför nödvändig. Enligt föreningens mening bör ett normalt promillerattfylleri även i fortsättningen föranleda fängelse i minst en månad. Kortare straff bör komma ifråga endast i fall där omständigheterna visserligen icke är att bedöma som i lagens mening mildrande men likväl är sådana att ett avsteg från normal straffmättningspraxis i mildrande riktning framstår som naturligt.

Mot vad kommittén slutligen uttalat rörande utrymmet för fängelse under en månad vid påföljdscombination skyddstillsyn jämte fängelse har föreningen intet att erinra.

Föreningen Sveriges länspolischefer

Föreningen Sveriges polischefer

(gemensamt yttrande)

Under en längre följd av år har vid upprepade tillfällen tanken på kortare fängelsestraff förts fram. Utgångspunkten för detta resonemang har emellertid icke alltid vilat på ensartad grund. Förslaget har av en del ansetts böra införas för att möjliggöra utdömande av ett relativt kort fängelsestraff i stället för kraftiga böter. Andra har förordat korttidsstraffet som en markering av samhällets ogillande av vissa brottsliga företeelser som nu regelmässigt endast föranleder bötesstraff. Ytterligare en tredje ståndpunkt har under senare tid förts fram, vilken närmast grundar sig på ett ekonomiskt tänkande syftande till att nedbringa kostnaderna på kriminalvårdens område. Härtill kommer att man i den kriminalpolitiska debatten ofta finner helt divergerande uppfattningar om främst fängelsepåföljdens verkan. Att här närmare försöka analysera frågan från dessa synpunkter skulle emellertid föra alltför långt och torde ej heller vara särskilt verkningsfull.

Utan att sålunda gå närmare in på frågan om fängelsestraffets ev. för- och nackdelar som påföljd har föreningarna som sin uppfattning, att nedsättning av minimitiden från 1 månad till 14 dagar bör kunna ske. Det synes dock angeläget att ett eventuellt införande av korttidsstraff kombineras med åtgärder för att påskynda handläggningen av ärenden i vilka sådan påföljd kan bli aktuell. Det ligger i sakens natur att tiden mellan brottet och påföljden alltid bör vara så kort som möjligt. I mål där korttidsstraff anses som en lämplig påföljd accentueras särskilt detta behov. I detta sammanhang skulle möjligen även frågan om s. k. jourdomstolar kunna aktualiseras.

Det förefaller vidare föreningarna lämpligt att möjlighet ges kombinera korttidspåföljd med böter på samma sätt som sker vid villkorlig dom. Eventuellt skulle även combinationen korttidspåföljd och böter kunna vägas in i diskussionen kring lämplig påföljd för rattfylleribrott.

Föreningarna har i övrigt intet att erinra mot betänkandet.

Föreningen Styresmän och assistenter m. fl. vid kriminalvårdsanstalterna (SAK)

Föreningen instämmer i utredningens förslag att avkorta straffminimum till 14 dagar, dels för att uppnå större samstämmighet med övriga nordiska länder, dels med hänsyn till utvecklingen beträffande domstolarnas praxis. Föreningen instämmer också i de resonemang som utredningen anför beträffande verkställigheten av korta fängelsestraff. Vad som i detta sammanhang måste understrykas är vikten av de administrativa problem som en sänkning av straffminimum till 14 dagar kommer att medföra. Utredningen har pekat på en rad åtgärder som här måste vidtas från kriminalvårdsstyrelsens sida. Dessa åtgärder är helt nödvändiga för att de verkställande anstalterna ska kunna klara av de kortaste straffen. Som utredningen också påpekar torde för närvarande den nedre gränsen för avkortning gå vid 14 dagar under förutsättning att de angivna åtgärderna vidtas av kriminalvårdsstyrelsen. Av särskild vikt är rutinerna för strafftidsberäkning och utfärdande av strafftidsresolutioner för att bevara rättssäkerheten för de intagna.

Utredningen om kriminalvårdsstyrelsens organisation KVSÖ (Ds Ju 1979:7) har härvidlag framlagt vissa förslag som skulle innebära en delegering till regioner och riksanstalter. Föreningen SAK har avstyrkt detta förslag beträffande riksanstalterna då dessa för närvarande saknar resurser för nya arbetsuppgifter. I den händelse föreliggande förslag genomförs förutsätter föreningen att nya resurser tilldelas de myndigheter på anstalts- sidan som kan komma att påläggas nya arbetsuppgifter.

I övrigt tillstyrkes förslaget.

LAGRÅDET

Utdrag
PROTOKOLL
vid sammanträde
1980-10-16

Närvarande: f.d. justitierådet Petré, regeringsrådet Hilding, justitierådet Vänghy.

Enligt lagrådet den 10 oktober 1980 tillhandakommet utdrag av protokoll vid regeringssammanträde den 9 oktober 1980 har regeringen på hemställan av statsrådet och chefen för justitiedepartementet Winberg beslutat inhämta lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om ändring i brottsbalken,
2. lag om ändring i lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m. m.,
3. lag om ändring i lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt.

Förslagen har inför lagrådet föredragits av hovrättsassessorn Karl-Gunnar Ekeberg.

Förslagen föranleder följande yttrande av *lagrådet*:

Förslaget lämnas utan erinran och föranleder endast följande uttalande.

Enligt andra stycket av 28 § lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m.m. i nu gällande lydelse länder beslut enligt lagen som meddelas av kriminalvårdsstyrelsen omedelbart till efterrättelse, om ej annat förordnas. I den föreslagna nya lydelsen av paragrafen föreskrivs att beslut enligt lagen omedelbart länder till efterrättelse, om ej annat förordnas. Ändring har skett i angivet syfte att även beslut som enligt den nya lydelsen av 20 § meddelas av tjänsteman inom kriminalvården skall lända till efterrättelse omedelbart. Så som bestämmelsen utformats får den emellertid anses bli tillämplig även på beslut av kammarrätt i anledning av fullföljd talan mot ett beslut av styrelsen. I sak synes intet vara att erinra häremot.

JUSTITIEDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1980-11-13

Närvarande: statsministern Fälldin, ordförande, och statsråden Bohman, Wikström, Friggebo, Mogård, Dahlgren, Åsling, Krönmark, Burenstam Linder, Johansson, Wirtén, Holm, Andersson, Boo, Winberg, Danell, Petri, Eliasson

Föredragande: statsrådet Winberg

Proposition om sänkt minimitid för fängelsestraff

Föredraganden anmäler lagrådets yttrande¹ över förslag till

1. lag om ändring i brottsbalken,
2. lag om ändring i lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m.m.,
3. lag om ändring i lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt.

Föredraganden redogör för lagrådets yttrande och anför.

Lagrådet har lämnat förslagen utan erinran. Vad lagrådet har anfört om tillämpningsområdet för 28 § andra stycket lagen om beräkning av strafftid m. m. återspeglar även min uppfattning. En redaktionell ändring i fråga om 20 § nyssnämnda lag bör göras. Vidare bör ikraftträdandet för reformen flyttas till den 1 juli 1981. Jag hemställer att regeringen, efter de sålunda vidtagna ändringarna, föreslår riksdagen att antaga förslagen.

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att antaga de förslag som föredraganden har lagt fram.

¹ Beslut om lagrådsremiss fattat vid regeringssammanträde den 9 oktober 1980.